

Rozmanitosť ako príležitosť

Aktivity na začleňovanie cudzincov
a cudziniiek na stredných školách

CVEK
centrum pre výskum
etnicity a kultúry

Rozmanitosť ako príležitosť

Aktivity na začleňovanie cudzincov a cudziniiek na stredných školách

Autorky

Elena Gallo Kriglerová

Alena Holka Chudžíková

Jana Kadlečíková

Vydalo Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Heydukova 2139/3, 811 08 Bratislava, 2025

www.cvek.sk

Neprešlo jazykovou korektúrou

Obálka a grafická úprava: Peter Bučko

Vydanie: prvé

ISBN: 978-80-974131-7-0

© Centrum pre výskum etnicity a kultúry

Projekt podporil Nadačný fond Telekom pri Nadácii Pontis.

OBSAH

Úvod	4
Prečo je dôležité venovať sa kultúrnej rozmanitosti na stredných školách?	
September:	8
Čo máme spoločné? Uvítanie a prijatie spojené s raňajkami	
Október:	12
Mozaika našich príbehov - každý z nás má svoj príbeh. Spolu tvoríme rozmanitosť našej triedy	
November:	18
Podme sa vyznať v rozmanitosti – vnímanie kultúrnych rozdielov prostredníctvom hrania rolí	
December:	24
Zvyky a tradície zimného a koncoročného obdobia v rôznych kultúrach	
Január:	32
Prekonávame predsudky a stereotypy	
Február:	38
Interkultúrne dialógy – počúvame, aby sme rozumeli	
Marec:	42
Sila slov: aktivity na prekonávanie predsudkov a stereotypov	
Apríl:	50
Staviame mosty – príprava komunitného podujatia	
Máj:	56
Naša globálna komunita – efekt motýlích krídel	
Jún:	62
Reflexie a oslavy: zhodnotenie školského roka a spätná väzba na realizované aktivity	
Ďalšie zdroje a potenciálni partneri	68

Milé učiteľky a učítelia,

Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) je občianske združenie, ktoré sa dlhodobo snaží o začleňovanie menšín a vytváranie súdržnej spoločnosti, kde sa každý človek môže cítiť ako plnohodnotná bytosť. Už viac ako 10 rokov sa venujeme aj začleňovaniu cudzincov a cudziniiek do našej spoločnosti. Vnímame aj nárast počtu detí a mladých ľudí s migračným pôvodom v slovenskom školstve a rady by sme vás podporili vo vašom úsilí vytvoriť im aj vo vašej škole rešpektujúce prostredie.

Slovenské školstvo sa dlhodobo vyvíjalo v pomerne homogénnom kultúrnom prostredí, čo znamená, že nemalo dostatok skúseností so systematickým vzdelávaním detí cudzincov. Až v posledných rokoch, v dôsledku migračných pohybov a geopolitických udalostí, sa začala táto téma dostávať do povedomia verejnosti. Napriek tomu však boli aktivity zamerané na inklúziu detí z odlišného kultúrneho prostredia

sporadické, nekoordinované a prevažne sa sústredili na základné školy. Stredné školy ostávali na okraji záujmu, hoci práve v stredoškolskom veku sa formuje identita mladých ľudí a ich schopnosť začleniť sa do spoločnosti.

Preto sme pripravili túto metodickú príručku — ako podporu pre vás, učiteľov a učiteľky, ktorí chcete vytvárať prostredie, do ktorého sa študenti a študentky z iných krajín môžu začleniť prirodzene, bez tlaku, a zároveň aktívne. Veríme, že keď sa v triede buduje dôvera, vznikajú priateľstvá a spolupráca, znižuje sa napätie a konflikty ustupujú. Súdržnosť v kolektíve sa tak stáva základom, na ktorom môže rásť potenciál každého študenta a študentky — bez ohľadu na jeho pôvod, jazyk či skúsenosti.

Práca učiteľa či učiteľky dnes čoraz častejšie zahŕňa aj citlivé správanie študentov a študentiek prichádzajúcich z rôznych kultúr-

nych a jazykových prostredí. Mnohí a mnohé z nich si hľadajú svoje miesto v novom kolektíve, učia sa orientovať v neznámom prostredí a zároveň túžia po prijatí, porozumení a bezpečí. Práve škola môže byť priestorom, kde sa tieto potreby stretávajú s možnosťou vytvárať vzťahy, ktoré sú otvorené, rešpektujúce a podnecujúce.

Táto metodická príručka ponúka sériu mesačných aktivít, ktoré podporujú inklúziu, interkultúrne porozumenie a komunitné prepojenie v školskom prostredí.

V septembri sa zameriavame na vytváranie bezpečného a prijímajúceho prostredia pre všetkých študentov a študentky, najmä tých, ktorí prichádzajú z iných krajín. Október prináša projektové učenie zamerané na rozprávanie príbehov – študenti a študentky zdieľajú svoje skúsenosti, hlas a identitu. V novembri sa prostredníctvom rolových hier a diskusií učia rozpoznávať kultúrne

rozdiely. December je venovaný zvykom a tradíciám zimného obdobia v rôznych kultúrach, ktoré študenti a študentky spoznávajú a prezentujú.

V januári a marci sa aktivity sústreďujú na rozpoznávanie a prekonávanie predsudkov a stereotypov – cez jazyk, diskusiu a kritické myslenie. Február zas prináša štruktúrované debaty a kolaboratívne projekty, ktoré podporujú interkultúrny dialóg. V apríli sa študenti a študentky môžu naučiť zapájať sa do malých komunitných projektov a kultúrnych podujatí, ktoré prepájajú školu s okolím. Máj otvára priestor pre diskusie o globálnych výzvach, solidarite a zodpovednosti. Jún je venovaný reflexii – študentstvo hodnotí, čo sa počas roka naučilo, ako sa zmenili vzťahy v triede a čo by chceli rozvíjať ďalej. Záverečná kapitola ponúka prehľad organizácií, ktoré môžu učiteľom a učiteľkám pomôcť pri realizácii aktivít a prehľbovaní témy.

Táto príručka je navrhnutá tak, aby poskytovala flexibilitu a voľnosť pri výbere aktivít. Nemusíte postupovať striktnie podľa chronologického poradia jednotlivých mesiacov – aktivity sú koncipované tak, aby ste si mohli vybrať tie, ktoré najviac zodpovedajú aktuálnym potrebám vašej triedy, tematickému zameraniu vyučovania alebo konkrétnej situácii, ktorú v škole práve riešite.

Každá aktivita obsahuje jasne formulovaný cieľ, odporúčaný postup, časovú dotáciu a praktické tipy, ako ju realizovať efektívne. Nájdete tu aj návrhy na rozšírenie, prepojenie s inými predmetmi či možnosti zapojenia komunity. Príručka tak slúži ako otvorený rámec, ktorý môžete prispôbiť svojmu štýlu práce, možnostiam školy a potrebám vašich študentov a študentiek.

Veríme, že aktivity, ktoré v tejto príručke nájdete, budú pre vás zrozumiteľné, praktické a prínosné – či už sa rozhodnete ich realizovať ako

celoročný program, alebo si z nich vyberiete len to, čo najviac rezonuje s vašou triedou. Každá z nich je navrhnutá tak, aby podporila vzťahy, rozmanitosť a spoluprácu v školskom prostredí bez zbytočného tlaku či formalizmu.

Ak by ste počas práce s príručkou potrebovali podporu, doplňujúce informácie alebo sa chceli poradiť o konkrétnej situácii, sme tu pre vás. Spolu s vami hľadáme cesty, ako vytvárať školy, v ktorých sa každý študent či študentka cíti vítaný, rešpektovaný a majú priestor rozvíjať svoj potenciál.

Prečo je dôležité venovať sa kultúrnej rozmanitosti na stredných školách?

V súčasnom svete, ktorý je čoraz viac prepojený migráciou, technológiami a globálnymi výzvami, sa kultúrna rozmanitosť stáva prirodzenou súčasťou každodenného života. Školy zohrávajú veľmi dôležitú úlohu v tom, ako sa mladí ľudia učia žiť v rozmanitom prostredí. Stredné školy sú obzvlášť dôležité, pretože predstavujú priestor, kde sa formuje identita, kritické myslenie a občianske postoje mladých ľudí.

Kultúrna rozmanitosť v školskom prostredí nie je len otázkou prítomnosti študentov a študentiek z rôznych krajín, ale aj výzvou pre pedagogický prístup, školskú kultúru a hodnotové nastavenie. Práca s rozmanitosťou si vyžaduje citlivosť, odbornosť a schopnosť vytvárať prostredie, v ktorom sa všetci cítia prijatí a rešpektovaní. Zároveň ide o príležitosť – rozmanitosť môže obohatiť výučbu, rozšíriť obzory študentov a študentiek, ale aj pedagogického zboru a podporiť ich schopnosť fungovať v globalizovanom svete.

V kontexte stredných škôl je dôležité vnímať kultúrnu rozmanitosť ako trvalý a prirodzený jav, nie ako výnimku či problém. Mladí

ľudia sa v tomto veku učia chápať komplexnosť spoločnosti, rozvíjajú svoje hodnoty a postoje. Ak sa im v škole ponúkne možnosť zažiť diverzitu ako pozitívnu skúsenosť – prostredníctvom spolupráce, dialógu a rešpektu – môže to zásadne ovplyvniť ich budúce správanie ako občanov a občianok, rodičov, kolegov či lídrov a líderiek.

Preto je kľúčové, aby stredné školy aktívne pracovali s témou kultúrnej rozmanitosti – nie len ako s reakciou na aktuálne demografické zmeny, ale ako so súčasťou svojho pedagogického poslania. Vytváranie inkluzívneho prostredia, podpora interkultúrneho vzdelávania a rozvoj kompetencií učiteľstva sú kľúčové kroky k tomu, aby škola bola miestom, kde sa rozmanitosť stáva zdrojom rastu, nie bariérou.

Výzvy, ktorým čelia mladí cudzinci a cudzinky po príchode na strednú školu

Pre študentov a študentky prichádzajúcich z iných krajín môže byť začlenenie do nového prostredia spojené s množstvom výziev – od jazykovej bariéry cez sociálnu izoláciu až po nepochopenie ich identity. V kontexte tejto príručky je dôležité

venovať týmto výzvam pozornosť, aby bolo možné v školách vytvárať prostredie, ktoré je nielen inkluzívne, ale aj citlivé k individuálnym potrebám a skúsenostiam každého študenta či študentky.

Jazyková bariéra

Jednou z najzásadnejších prekážok pri začleňovaní mladých cudzincov a cudzinek do stredoškolského prostredia je jazyková bariéra, ktorá ovplyvňuje ich schopnosť nadväzovať vzťahy, zapájať sa do kolektívu a cítiť sa ako plnohodnotná súčasť školy. Nedostatočná znalosť slovenského jazyka môže viesť k tomu, že sa vyhýbajú neformálnym rozhovorom, skupinovým aktivitám či spoločným podujatiam, čím sa nevedomky ocitajú na okraji triedneho života.

Jazyk tu nepredstavuje len nástroj komunikácie, ale aj most k porozumeniu, humoru, zdieľaniu zážitkov a budovaniu dôvery. Ak sa škola nevenuje podpore neformálneho začlenenia týchto študentov a študentiek, napríklad prostredníctvom facilitovaných aktivít, peer mentoringu alebo citlivého vedenia triednych rozhovorov, jazyková bariéra sa môže stať zdrojom izolácie,

frustrácie a pocitu neviditeľnosti. Práve v tejto oblasti môžu mäkké zručnosti ako empatia, aktívne počúvanie či schopnosť viesť inkluzívny dialóg zohrávať kľúčovú rolu.

Kultúrny šok a neznalosť prostredia

Neznalosť spoločenského prostredia, neformálnych pravidiel správania, školských zvykov či spôsobu komunikácie môže u študentov a študentiek vyvolať pocit dezorientácie, neistoty a napätia. Mnohé aspekty, ktoré sú pre ostatných samozrejmé, ako napríklad spôsob oslovovania učiteľov a učiteľiek, dynamika triednych vzťahov, humor, neverbálna komunikácia či očakávania, môžu byť pre novopričádzajúcich úplne neznáme alebo nečitateľné.

Tento nesúlad často vedie k nedorozumeniam, neúmyselnému porušovaniu pravidiel a následnému pocitu vylúčenia. Bez citlivého sprievodu zo strany školy a spolužiakov sa kultúrny šok môže prehĺbiť a negatívne ovplyvniť emocionálnu pohodu aj schopnosť začleniť sa do kolektívu. Práve tu zohrávajú mäkké zručnosti, ako kultúrna citlivosť, otvorená ko-

munikácia a schopnosť reflektovať vlastné predsudky, zásadnú rolu pri budovaní inkluzívneho prostredia.

Dvojitá záťaž – dospievanie a nové prostredie

Obdobie dospievania je samo osebe náročné – mladí ľudia hľadajú svoju identitu, učia sa orientovať vo vzťahoch, skúmajú svoje miesto vo svete. Keď sa však tento proces odohráva v cudzom kultúrnom prostredí, pod tlakom neznámych pravidiel, jazykových bariér a neistoty, stáva sa z neho oveľa komplexnejšia výzva. Študenti a študentky s cudzineckým pôvodom často balansujú medzi dvoma svetmi – snažia sa zapadnúť do novej spoločnosti, no zároveň si uchovávať svoju pôvodnú kultúrnu identitu. Tento vnútorný konflikt môže viesť k pocitom rozpoltenosti, osamelosti a frustrácie, najmä ak nemajú okolo seba bezpečný priestor, kde by mohli tieto pocity spracovať.

Neprijatie zo strany spolužiacťa – predsudky a konflikty

Neprijatie zo strany spolužiakov a spolužiačok patrí medzi najcitlivejšie a zároveň najťažšie riešiteľné výzvy, ktorým cudzinci a cudzinky

čelia na stredných školách. Mladí ľudia si často vytvárajú názory na základe obmedzených informácií, stereotypov či spoločenských nálad, ktoré sa prenášajú z médií alebo rodinného prostredia. Ak škola aktívne nepracuje na budovaní kultúry rešpektu, otvorenosti a empatie, môže sa stať, že študenti a študentky z odlišného kultúrneho prostredia budú vnímaní ako „iní“, „čudní“ alebo „problémoví“.

Konflikty medzi študentmi často nevznikajú z úmyselného nepriateľstva, ale z nepochopenia, strachu z neznámeho a nedostatku skúseností s rozmanitosťou. Práve preto je dôležité, aby škola vytvárala priestor na otvorený dialóg, spoločné aktivity a facilitované rozhovory, ktoré pomáhajú odbúravať predsudky a posilňovať vzájomné porozumenie. Ak sa podarí vytvoriť prostredie, kde sa rozdielnosť neberie ako hrozba, ale ako príležitosť na rast, môže sa škola stať miestom, kde sa všetci cítia prijatí a rešpektovaní.

September

Čo máme spoločné?

Uvítanie a prijatie spojené s raňajkami.

O aktivite

Aktivita pomáha študentom a študentkám vzájomne sa zoznámiť v neformálnej atmosfére pri raňajkách a zistiť to, čo majú spoločné, hoci na prvý pohľad možno vidia len odlišnosti. Povzbudzuje študentov a študentky k interakcii naprieč triedou, teda aj s tými, ku ktorým by prirodzene neinklinovali. Aktivita ukazuje dôležitosť spájania a hľadania toho, čo máme spoločné, namiesto zvyrazňovania rozdielov.

Ciele

- využiť začiatok školského roka ako príležitosť na nastavenie atmosféry rešpektu a inklúzie pre zvyšok roka
- povzbudenie vzájomného spoznávania
- hľadanie spoločných znakov napriek odlišnostiam
- spoločne strávený neformálny čas a vytvorenie priestoru na zdieľanie počas raňajok

Časová dotácia

Jedna vyučovacia hodina na začiatku školského roka

Materiály a pomôcky

- ✓ čisté listy papiera
- ✓ perá/ fixky
- ✓ zvonček/ gong/ iné signalizačné alebo zvukové zariadenie
- ✓ cena (napr. čokoláda)
- ✓ raňajky (drobné pečivo, ovocie, džúsy – možno zakúpiť z triedneho fondu)

Postup

Učiteľ alebo učiteľka **predstaví triede aktivitu a venuje 5 minút spoločnému nastaveniu pravidiel**, ktorými sa bude trieda pri aktivite riadiť – vzájomný rešpekt, spolupráca, vzájomné počúvanie. Je dôležité, aby sa prijímali návrhy na pravidlá aj od študentov a študentiek. Pravidlá napíšu na tabuľu, v ideálnom prípade aj v iných jazykoch, ktoré sa v triede používajú, aby boli zrozumiteľné pre všetkých.

Učiteľ alebo učiteľka potom **rozdeli študentov a študentky do skupín po 3-5**. Každého mladého človeka označí číslami 1 až X (podľa toho, koľko je v triede študentov a koľko skupín bude potrebné vytvoriť). Následne, všetky jednotky budú v skupine spolu, rovnako ako všetky dvojky a podobne.

Keď sú všetci rozdelení do skupín, **učiteľ alebo učiteľka rozdá do každej z nich papiere, perá/ fixky a predstaví im aktivitu:**

„Teraz si zahráme hru, aby sme sa lepšie spoznali. V každej skupine si určite zapisovateľa/ku – nech je to tá osoba, ktorá má od dnešného dňa najskôr narodeniny. Vašou úlohou bude napísať na papier zoznam vecí, ktoré máte ako skupina, alebo aspoň niektorí jej členovia a členky, spoločné. Môže ísť o farbu vlasov, záluby, obľúbené filmy, obľúbené jedlá a podobne. Vyhráva tá skupina, ktorá dokáže vytvoriť najdlhší zoznam vecí, ktoré máte spoločné. Keď zazvoním na zvonček, začnete vytvárať zoznam. Na vytvorenie zoznamu máte 10 minút. Keď znova zazvoním na zvonček, položíte perá.“

Učiteľ alebo učiteľka zazvonením odštartuje aktivitu a **po 10 minútach opäť zazvoní na zvonček a aktivitu ukončí.**

Po ukončení aktivity zisťuje, ktorá skupina dokázala vytvoriť najdlhší zoznam: „Kto našiel viac ako 5 vecí, ktoré máte v skupine spoločné? Kto mal 8 a viac?“

Po zistení, ktorá skupina dokázala vytvoriť najdlhší zoznam, učiteľ/ka odovzdá víťaznému tímu drobnú cenu (čokoládu a pod.).

Potom príde čas na otázky na reflexiu:

- ❓ Bola nejaká vec, ktorú ste mali spoločnú, pre vás prekvapivá?
- ❓ Čo nové ste sa dozvedeli o svojich spolužiakoch a spolužiačkach?
- ❓ Bolo na tejto hre pre vás niečo náročné? Ak áno, čo to bolo?
- ❓ Ako ste sa cítili, keď ste našli niečo spoločné s niekým, o kom ste si mysleli, že s ním nemáte spoločné vôbec nič?
- ❓ V akých situáciách je pre nás dôležité sústrediť sa na to, čo máme spoločné, a nie na to, čo nás odlišuje?

Učiteľ alebo učiteľka zosumarizuje aktivitu a zdôrazní, že v ich triede sa budú po celý školský rok snažiť stavať na tom, čo študentov a študentky spája. Zdôrazní hodnoty a pravidlá, ktoré si odsúhlasili pred aktivitou.

Na záver pozve všetkých študentov a študentky na drobné raňajky (pečivo, džús, ovocie).

Tipy pre učiteľstvo

Viacjazyčné inštrukcie a pravidlá

Je dôležité uistiť sa, že kľúčové inštrukcie a pravidlá sú napísané nielen na tabuli, ale aj na papieroch pre každú skupinu, ideálne v jazykoch, ktoré sa v triede používajú. To pomôže študentom a študentkám, ktorí sa ešte len učia po slovensky, lepšie sa zapojiť.

Menovky s preferovaným menom

Učiteľ alebo učiteľka môže navrhnúť, aby si všetci hneď na začiatku napísali na menovky meno, ktorým chcú byť oslovení/é po zvyšok roka. Toto je obzvlášť dôležité pre študentov a študentky s menami, ktoré môžu byť ťažké na výslovnosť, alebo pre tých, ktorí preferujú inú verziu svojho mena.

Použitie mobilov ako nástroja inklúzie

Je vhodné povoliť študentom a študentkám používať mobily na preklady, ak niekto v skupine nerozumie inštrukciám alebo sa nevie vyjadriť. Dôležité je tiež zdôrazniť, že to nie je podvádžanie, ale nástroj na podporu spolupráce a vzájomného porozumenia.

Nápady na rozšírenie aktivity

Opakovanie aktivity

Aktivitu možno počas roka opakovať v prípade, že sa objavia konflikty/ nezгоды alebo náznaky vylučovania niekoho zo študentstva.

Vizuálna pripomienka spájania

Z aktivity možno urobiť fotky, vytlačiť ich a pripnúť na nástenku v triede s krátkym popisom aktivity a vytvorenými zoznamami vecí, ktoré majú študenti a študentky spoločné. Nástenka tak môže slúžiť ako vizuálna pripomienka spájania.

Mapa spojení v triede

Po dokončení aktivity a reflexie môžete spoločne so študentmi a študentkami nakresliť na veľký papier mapu triedy. Každý a každá z nich môžu napísať svoje meno a jednu vec, ktorú majú spoločnú s niekým iným v triede. Tieto spoločné veci sa môžu vizuálne prepojiť čiarami rôznych farieb. Výsledkom bude vizuálna sieť vzťahov, ktorá bude demonštrovať, koľko prepojení medzi nimi už existuje, čo posilní ich pocit súdržnosti a spolupatričnosti. Na toto rozšírenie je vhodné vyčleniť samostatnú vyučovaciu hodinu, napr. etickú výchovu alebo občiansku náuku (alebo ekvivalent týchto predmetov).

Zapojenie rodičov

Na prvom rodičovskom stretnutí sa môže krátko odprezentovať aktivita a zistenia z nej, vrátane vytvorených vizuálnych výsledkov. Rodičia tak dostanú informáciu o tom, ako trieda pracuje na budovaní inkluzívneho prostredia.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

UNHCR (2019), [Čo vedieť o utečencoch](#). Usmernenie, ako pracovať s deťmi utečencov, ktoré zažili traumu.

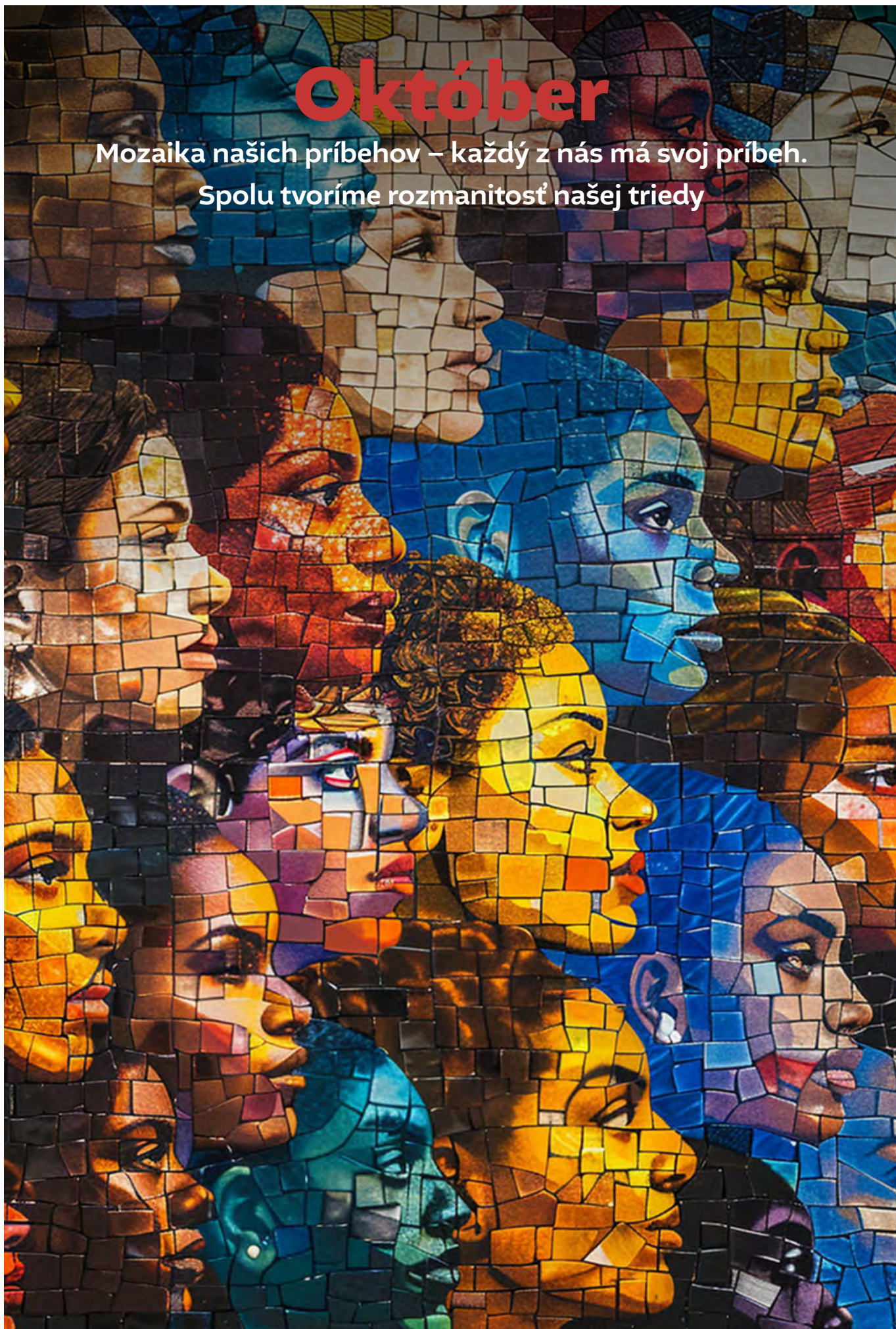
Kotlíriková, E., Kotvanová, L. (n.d.), [Hry na privítanie v triede](#), OZ Detský čin roka (*tieto aktivity sú určené pre základné školy, avšak s úpravami je možné využiť ich aj v prostredí stredných škôl)

Králiková, M. (ed.) (2019), [Stretnutím k porozumeniu](#). Metodická príručka zážitkových aktivít, Bratislava, Mareena.

Október

Mozaika našich príbehov – každý z nás má svoj príbeh.
Spolu tvoríme rozmanitosť našej triedy

O aktivite

Aktivita je zameraná na vytváranie bezpečného priestoru, kde môže študentstvo zdieľať svoje osobné skúsenosti, kultúrnu identitu aj hodnoty. Pomáha triede uvedomiť si, že každý má čo povedať – bez ohľadu na pôvod, jazyk či minulosť. Časti mozaiky príbehov jednotlivých študentov a študentiek sa stávajú mostom medzi nimi a hlas každého z nich je súčasťou spoločného celku. Táto aktivita umožňuje aj mladým ľuďom s migračným pôvodom stať sa súčasťou spoločného príbehu bez zbytočného zdôrazňovania ich vlastnej odlišnosti. Rozmanitosť študentstva sa tak stáva rozmanitosťou triedy.

Ciele

- povzbudiť študentov a študentky, aby sa zamysleli nad tým, čo ich formovalo
- umožniť zdieľanie bez tlaku a hodnotenia
- zviditeľniť rozmanitosť v triede ako prirodzenú súčasť kolektívu
- posilniť vzájomné porozumenie, rešpekt a empatiu
- vytvoriť priestor, kde sa každý hlas počíta
- podporiť bezpečné prostredie pre mladých cudzincov a cudzinky bez stigmatizácie
- rozvíjať schopnosť počúvať, pýtať sa a učiť sa jeden od druhého

Časová dotácia

týždeň 1: jedna vyučovacia hodina – facilitovaná aktivita

týždne 2 – 3: priebežné dopĺňanie mozaiky/ nástenky (dobrovoľné, neformálne)

týždeň 4: jedna vyučovacia hodina – spoločná reflexia

Materiály a pomôcky

- ✓ farebné kartičky, papiere, fixky
- ✓ lepiaca páska, špendlíky
- ✓ tabuľa/ nástenka/ stena v triede
- ✓ dobrovoľné: mapy, obrázky, hudba, obálky na anonymné odkazy

Postup

Týždeň 1

Úvodná aktivita – mozaika príbehov

Učiteľ/ka uvedie aktivitu na hodine (5 minút):

„Dnes sa začneme venovať aktivite Mozaika našich príbehov. Každý z nás má svoje rôzne príbehy – niektoré sú veselé, niektoré tiché, niektoré hlboké. Všetky sú dôležité. Táto aktivita nám pomôže lepšie sa spoznať a vytvoriť triedu, kde sa každý a každá z nás bude cítiť prijatý/á.“

➔ Pravidlá

- zdieľanie je dobrovoľné
- rešpektujeme jeden druhého
- neposudzujeme, nekomentujeme osobné výpovede
- každý hlas má hodnotu

➔ Neformálna diskusia (15 minút):

Učiteľ alebo učiteľka bude v prvej časti hodiny viesť neformálnu diskusiu so študentstvom, bude im klásť otázky v kruhu alebo len bežne v triede a študenti/študentky sa budú zapájať dobrovoľne. Cieľom je navodiť v priestore príjemnú atmosféru a naladiť ich na prácu/ aktivitu.

Otvorené otázky pre triedu:

- ? Predstav si, že každý človek je ako kufor. Čo si myslíš, že si ľudia nosia so sebou celý život? (napr. spomienky, jazyk, hodnoty, zvyky, zážitky...)
- ? Je niečo, čo máš na sebe rád/a, a možno to nie je na prvý pohľad vidieť? (vlastnosť, schopnosť, zvyk, niečo, čo si sa naučil/a...)
- ? Keby si dnes prišiel/la do tejto triedy ako nový človek, čo by si chcel/a, aby si na tebe ľudia všimli? (alebo čo by si chcel/a, aby sa o tebe dozvedeli?)
- ? Ak by si mohol/a vymyslieť pravidlo, ktoré by platilo pre všetkých ľudí na svete, aké by bolo?
- ? Čo ťa naučil niekto z triedy — aj keď je iný ako ty?

Tvorba mozaikových dielikov (15 min)

V tejto časti hodiny bude študentstvo pracovať samostatne. Učiteľ alebo učiteľka im zadá inštrukciu:

„Teraz dostanete kartičku. Na túto kartičku vytvoríte svoj dielik mozaiky – niečo, čo o vás niečo prezrádza. Môžete napísať slová, nakresliť obrázok, použiť symbol. Na kartičkách sa môžu objaviť (v rozmanitej forme) odpovede na nasledujúce otázky.“

- ❓ Kde si vyrastal/a alebo kde sa cítiš doma? Čo je pre teba na tom mieste dôležité? (napr. jazyk, zvyk, spomienka, spôsob správania, hodnota)
- ❓ Aký zvyk, tradícia alebo spôsob fungovania doma je pre teba dôležitý? (môže to byť jedlo, sviatok, spôsob komunikácie, niečo, čo robíte inak)
- ❓ Kedy si sa cítil/a v triede prijatý/á alebo pochopený/á – a čo ti v tom pomohlo? (napr. konkrétna situácia, gesto, slovo, správanie spolužiaka/čky)
- ❓ Čo by si chcel/a, aby o tebe ostatní vedeli, aby ti lepšie rozumeli? (niečo, čo je pre teba dôležité, ale možno to nie je na prvý pohľad vidieť)

Úlohou učiteľa alebo učiteľky je obchádzať triedu, povzbudzovať študentstvo a odpovedať na ich otázky. Môže sledovať atmosféru, citlivo reagovať na obavy. Ponúka možnosť anonymne odovzdať kartičky. Po realizácii aktivity poďakuje každému, kto zdieľal svoje myšlienky a dbal pritom na rešpekt a bezpečnú atmosféru v triede.

➔ **Zdieľanie a lepenie na nástenku (5 min)**

Učiteľ/ka následne povie študentom a študentkám:

„Ak sa niekto cíti pohodlne, môže svoj dielik triede predstaviť. Ak nie, stačí ho prilepiť na nástenku. Všetky vaše dieliky spolu vytvoria našu triednu mozaiku.“

➔ **Záver a inštrukcie k pokračovaniu (5 min)**

Učiteľ alebo učiteľka aktivitu uzavrie:

„Táto mozaika bude žiť celý mesiac. Môžete ju dopĺňať kedykoľvek – počas prestávok, etickej výchovy alebo keď budete mať chuť. Môžete pridať nové kartičky, odkazy, obrázky, slová. Na konci mesiaca si ju spolu prezrieme a porozprávame sa o tom, čo sme sa o sebe naučili. Ak chcete niečo zdieľať anonymne, môžete použiť obálku, ktorú tu nechám. Váš hlas je dôležitý – aj keď je tichý.“

Týždne 2 – 3

Priebežná aktivita – dopĺňanie mozaiky našich príbehov

Trvanie: počas celého októbra

Forma: otvorený priestor v triede – nástenka, stena, digitálna plocha

Učiteľ alebo učiteľka predstaví túto časť aktivity:

„Ak ti napadne niečo, čo by si chcel/a zdieľať o sebe, svojom príbehu alebo o tom, čo ťa formovalo – pridaj to do našej mozaiky. Svoju skúsenosť, spomienku alebo myšlienku môžeš vyjadriť tak, ako ti to najviac vyhovuje – slovom, vetou, kresbou, symbolom, farbou alebo aj malou fotkou. Môžeš napísať niečo, čo si zažil/a, čo ti pomohlo, čo si si priniesol/la z minulosti, alebo čo by si chcel/a, aby o tebe ostatní vedeli. Nemusíš nám to vysvetľovať, môžeš to do mozaiky pridať anonymne. Zapojiť sa môžeš kedykoľvek počas mesiaca.“

Príklady, ktoré môže učiteľ/ka ponechať pre inšpiráciu

Kartičky s vetami (nižšie v texte) môžu byť položené na stole alebo pri nástenke. Učiteľ alebo učiteľka môže vytvoriť tieto kartičky vo všetkých jazykoch, ktorými hovoria študenti a študentky v triede.

- ? Kde si vyrastal/a alebo kde sa cítiš doma — a čo je pre teba na tom mieste dôležité? (napr. jazyk, zvyk, spomienku, spôsob správania, hodnotu)
- ? Aký zvyk, tradícia alebo spôsob fungovania doma je pre teba dôležitý? (môže to byť jedlo, sviatok, spôsob komunikácie, niečo, čo robíte inak)
- ? Kedy si sa cítil/a v triede prijatý/á alebo pochopený/á — a čo ti v tom pomohlo? (napr. konkrétna situácia, gesto, slovo, správanie spolužiaka)
- ? Čo by si chcel/a, aby o tebe ostatní vedeli, aby ti lepšie rozumeli? (niečo, čo je pre teba dôležité, ale možno to nie je na prvý pohľad vidieť)

Učiteľ alebo učiteľka počas celého mesiaca priebežne sleduje, ako sa mozaika rozrastá. Nenápadne povzbudzuje študentstvo, napríklad pochvalou za nový príspevok. Veľmi vhodné je, ak pridá vlastný dielik ako príklad otvorenosti a spoločného zdieľania. Dbá na bezpečné prostredie – odstraňuje nevhodné príspevky, v prípade citlivých odpovedí ponúka individuálny rozhovor.

Týždeň 4

Spoločná reflexia

➔ Krok 1: Spoločné prezretie si nástenky (10 min)

Trieda si spolu prezrie mozaiku, učiteľ/ka im dá priestor na tiché pozorovanie.

➔ Krok 2: Diskusia (30 min)

Následne prebieha približne 30 minútová diskusia, kde učiteľ/ka spolu so študentstvom reflektuje výsledky aktivity kladením rôznych otázok, napríklad:

- ? Čo si sa o sebe a o ostatných naučil/a?
- ? Čo ťa prekvapilo?
- ? Ako sa zmenila atmosféra v triede?
- ? Ktorý príbeh ti zostane v pamäti?
- ? Ako môžeme ďalej budovať prostredie, kde sa každý/á cíti prijatý?

➔ Krok 3: záver a poďakovanie (5 min)

Učiteľ/ka zhrnie hlavné myšlienky aktivity, poďakuje za dôveru a otvorenosť.

Tipy pre učiteľstvo

Učiteľ alebo učiteľka môže:

- ponúknuť študentom a študentkám **možnosť vyjadriť sa v inom jazyku**, ak sa budú cítiť istejšie — napríklad v angličtine, ukrajinčine, maďarčine či inom jazyku, ktorý ovládajú. Môžu použiť aj jednoduché slová, frázy alebo kresbu.
- **pripraviť vizuálne pomôcky k otázkam** (napr. ikony, obrázky, farby), ktoré pomôžu pochopiť význam bez nutnosti čítať dlhý text.
- **povzbudiť študentov a študentky, aby sa vyjadrili aj neverbálne** — kresbou, symbolom, farbou, gestom. Mozaika je priestor, kde slová nie sú jediným spôsobom vyjadrenia.
- **rešpektovať tempo a formu vyjadrenia** — niektorí môžu potrebovať viac času alebo sa rozhodnú zapojiť sa neskôr, keď sa budú cítiť istejšie.
- **zdôrazniť dobrovoľnosť** – nikto nie je nútený zdieľať svoje osobné informácie.
- **vopred objasniť pravidlá rešpektu** (napr. počúvať bez komentovania).
- **reagovať empaticky** v prípade citlivých výpovedí, ponúknuť individuálny rozhovor.
- **povzbudzovať študentov a študentky, aby sa zamerali na to, čo ich spája**.

Nápady na rozšírenie aktivity

Jednou z možností je **vytvoriť digitálnu verziu mozaiky**, napríklad vo forme prezentácie, krátko videa alebo online výstavy. Študenti a študentky môžu svoje výpovede nahráť ako hlasové správy, fotografie, animácie či texty, ktoré sa stanú súčasťou spoločného digitálneho priestoru. Takáto forma umožňuje zapojiť aj tých, ktorí sa lepšie vyjadrujú audiovizuálne alebo anonymne.

Ďalším krokom môže byť **prepojenie aktivity s inými predmetmi**, ako je výtvarná výchova, občianska náuka alebo jazykové vyučovanie. Vo výtvarnej výchove môže študentstvo vizualizovať svoje výpovede, v občianskej náuke diskutovať o identite a spolupatričnosti, a v jazykových hodinách pracovať s viacjazyčnými vyjadreniami či prekladmi.

Napokon, aktivitu môžete **rozšíriť aj smerom k rodinám** zapojením rodičov, napríklad cez rodinné príbehy, recepty, fotografie alebo predmety, ktoré majú pre rodinu význam. Týmto spôsobom sa škola stáva miestom, kde sa prepájajú rôzne svety a kde sa rozmanitosť stáva spoločnou hodnotou.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Človek v tísi a ich [vzdelávací program Varianty](#) ponúka metodiky a príklady aktivít, ktoré podporujú zdieľanie identity, komunitné učenie a bezpečné prostredie v triede.

British Council a ich sekcia „[Using inclusive practices](#)“, ktorá obsahuje zdroje informácií (články, webináre, podcasty, výskumné zistenia a praktické návody a tipy pre učiteľov a učiteľky), ako rozoznávať a porozumieť rozmanitosť žiactva či študentstva v triedach a ako reagovať ich rôzne potreby.

EDUMA a ich [e-booky](#), ktoré obsahujú metodiky na prácu s príbehmi počas vyučovania.

November

Podíme sa vyznať v rozmanitosti
– vnímanie kultúrnych rozdielov prostredníctvom hrania rolí

O aktivite

Táto hravá a zároveň reflexívna aktivita umožňuje študentom a študentkám zažiť, ako ľahko môže dôjsť k nedorozumeniam v bežných situáciách — nie kvôli jazyku, ale kvôli rozdielnym nepísaným pravidlám, ktoré si každá kultúra nesie. Prostredníctvom rolovej hry na rodinnú oslavu sa študenti a študentky vžijú do postáv, ktoré konajú podľa odlišných kultúrnych zvyklostí. Pozorovatelia zas sledujú, kde sa komunikácia „stratí v preklade“. Aktivita podporuje empatiu, interkultúrne porozumenie a schopnosť reflektovať vlastné očakávania. V závere si trieda spoločne sformuluje princípy, ktoré pomáhajú predchádzať nedorozumeniam v rozmanitom prostredí.

Ciele

- uvedomiť si, že kultúrne rozdiely sa často prejavujú v bežných situáciách, nie len vo veľkých témach
- podporiť empatiu a schopnosť vnímať správanie druhých bez predsudkov
- rozvíjať zručnosti pozorovania, reflexie a interkultúrnej komunikácie
- naučiť sa formulovať princípy, ktoré pomáhajú predchádzať nedorozumeniam

Časová dotácia

jedna vyučovací hodina

Materiály a pomôcky

- ✓ kartičky s rolami (rodina, hostia, pozorovatelia)
- ✓ papier a perá pre pozorovateľov
- ✓ tabuľa alebo flipchart na zapisovanie princíпов
- ✓ prípadne rekvizity na dotvorenie atmosféry (šálky, koláčiky, mobil, stôl, papuče)

Postup

Úvodná reflexia (5 min)

Ako prvá zaznie otázka pre triedu: „Zažili ste niekedy situáciu, keď ste si s niekým nerozumeli, hoci ste hovorili rovnakým jazykom?“ Učiteľ alebo učiteľka potom vedie krátku diskusiu o nepísaných pravidlách v kultúre, gestách, očakávaníach.

Predstavenie situácie (2 min)

Dano je študent strednej školy, ktorý býva počas školského roka na internáte. Je vnímavý, empatický a záleží mu na tom, aby sa jeho spolužiaci cítili prijatí a mali kde tráviť čas, najmä počas sviatkov či prázdnin. Keď sa dozvie, že internát bude počas jesenných prázdnin zatvorený, a dvaja jeho spolužiaci/ spolužiačky z Azerbajdžanu nemajú kam ísť, rozhodne sa im ponúknuť pomoc. Hovoria už dobre po slovensky, tak verí, že to bude príjemné spestrenie prázdnin. Po dohode s rodičmi ich pozve na pár dní k sebe domov.

V tom istom čase sa v Danovej rodine koná väčšia rodinná oslava, narodeniny babky, na ktorú sa zídu starí rodičia, tety, strýkovia, aj ďalší príbuzní. Rodina je srdečná, pohostinná, ale má svoje zaužívané zvyklosti, ktoré považuje za „normálne“. Dano sa snaží, aby sa jeho hostia/ hostky cítili dobre, no netuší, že niektoré bežné situácie môžu viesť k nedorozumeniam — nie kvôli jazyku, ale kvôli rozdielnym nepísaným pravidlám správania.

Rozdelenie do skupín a zadanie rolí (5 min)

Učiteľ/ka rozdelí študentov a študentky do troch skupín nasledovným spôsobom:

- **rodina Dana:** študentky a študenti si rozdelia jednotlivé roly (babka, dedko, tety, strýko, rodičia...) a prilepia si na oblečenie nálepku s názvom svojej roly.
- **hostia či hostky z Azerbajdžanu:** tých si zahrajú dvaja študenti alebo študentky, ktorých Dano pozval.
- **pozorovatelia a pozorovateľky:** to sú študenti a študentky, ktorí nehrajú, ale sledujú scénu, zapisujú momenty nedorozumenia, vtipné situácie, ticho, gestá.

Pozor!

Pozorovatelia nepoznajú pravidlá, ktoré dostanú na kartičkách ostatné dve skupiny (rodina a hostia), ich úlohou je len sledovať situáciu.

Pedagóg alebo pedagogička následne dvom spomínaným skupinám (rodina a hostia) rozdá kartičky, ktoré obsahujú zadanie pre zahranie scény (nižšie). Žiadna zo skupín nepozná a nevidí kartičky tých druhých. Povie im, že sa majú vžiť do situácie ľudí, ktorých hrajú a nasledovať pravidlá, ktoré majú napísané na kartičkách. Scénka by mala byť príjemná, zábavná, netreba sa jej nijako obávať. Scénka bude prebiehať ako improvizované stretnutie na oslave a bude trvať približne 15 minút. Pozorovateľom učiteľ/ka povie, že majú sledovať dianie, zapisovať si, čo vidia a nevstupovať do situácie.

Pravidlá pre realizáciu scény

Skupina 1:

Rodina Dana

Úloha: Hráte členov slovenskej rodiny na rodinnej oslave (rodičia, babka, teta, strýko, sesternice). Ste srdeční, pohostinní, ale máte svoje zaužívané zvyklosti, ktoré považujete za normálne. Scénka prebieha od príchodu hostí, cez vzájomné predstavenie aj rozhovor. Je na vás, ako to dopadne, o čom budete hovoriť. Vašou úlohou je správať sa podľa týchto nepísaných pravidiel:

Prezúvanie sa je samozrejmé. Každý hosť si musí vyzuť topánky a obuť si papuče.

Koláč sa neodmieta. Ak niekto odmietne jedlo, berie sa to ako urážka alebo nevďačnosť.

Mobil na stole je neslušný. Počas oslavy sa nepatrí používať telefón.

Starší majú prednosť v rozprávaní. Mladší by nemali skákať do reči starším.

Okno sa zatvára. Ak niekto otvorí okno, babka sa bojí, že prechladne.

O jedle sa nevyjednáva. Čo je na stole, to sa je — bez otázok.

Skupina 2:

Hostia alebo hosťky z Azerbajdžanu

Úloha: Hráte dvoch študentov alebo študentky, ktorých spolužiak Dano pozval na rodinnú oslavu. Ste vďační, ale nepoznate miestne zvyklosti. Hovoríte dobre po slovensky, ale ste trochu neistí v novom prostredí. Chcete však pôsobiť srdečne. Správate sa podľa kultúrnych zvyklostí, ktoré poznáte z domova. Nasledujte tieto pravidlá:

Topánky sa nechávajú na nohách. Prezúvanie nie je bežné, papuče sú cudzie.

Jedlo sa odmieta zo slušnosti. Až keď ho ponúknu opakovane, vtedy ho prijmite.

Mobil je normálna vec. Fotky môžu byť pre všetkých peknou spomienkou.

Hovoriť o pôvode jedla je normálne. Pýtate sa, či je v tom jedle bravčové, ako bolo pripravené, či je jedlo kóšer alebo halal.

Otvorené okno je príjemné. Vetranie je bežné, ak je vám teplo, spontánne otvoríte okno.

Ste zdvorilí, ale rezervovaní. Nehovoríte veľa, kým vás neoslovia.

Skupina 3:

Pozorovatelia a pozorovateľky

Úloha: Sledujete scénu ako nezávislí pozorovatelia a pozorovateľky. Vašou úlohou je všímať si, kde vznikajú kultúrne nedorozumenia, ako sa jednotlivé postavy správajú, čo si navzájom vykladajú inak — a čo z toho môže byť vtipné, trápne alebo poučné. Pravidlá vášho správania:

Sledujte scénu pozorne, ale **nezasahujte** do deja.

Zapisujte si konkrétne momenty, ktoré vyvolali zmätok, ticho, rozpačitosť alebo smiech.

Všímajte si gestá, tón hlasu, reakcie na jedlo, pozdravy, narábanie s mobilom, správanie voči starším.

Porovnávajte, ako rovnakú situáciu vnímajú obe skupiny — rodina a hostia.

Zaznamenajte, **čo si každá skupina „myslela, že je normálne“** — a kde sa to rozchádzalo.

Záverečná reflexia (15 min)

Po skončení scény sa všetci vrátia na svoje pôvodné miesta. Učiteľ alebo učiteľka sa pýta pozorovateľskej skupiny, čo videli, čo si všimli, čo im prišlo zvláštne. Pýta sa, pri akých situáciách vznikali podľa nich nedorozumenia. Všetci v triede následne diskutujú, ako sa cítili, čo bolo zvláštne, zábavné a podobne.

Učiteľ/ka následne vyzve študentov a študentky, aby spoločne navrhli 3-5 princípov komunikácie s ľuďmi z iných kultúr tak, aby nedochádzalo k nedorozumeniam a konfliktom. Ak stihnú, môžu to urobiť priamo na hodine, ak nie, môžu sa k tomu vrátiť neskôr a spísať si to na nástenku alebo iné spoločne viditeľné miesto.

Tipy pre učiteľstvo

- je dôležité **pripraviť študentov a študentky na to, že nedorozumenia sú normálne**. Nejde o to, kto má pravdu, ale o to, ako sa učíme rozumieť si.
- každá skupina musí dostať **jasné inštrukcie**. Karty s pravidlami môžu byť stručné, ale konkrétne.
- ak sa niektorí študenti a študentky hanbia improvizovať, **scénka môže prebiehať ako „stíšená hra“** – môžu hrať, ale nerozprávať, len používať gestá.
- je vhodné povzbudiť pozorovateľskú skupinu, aby boli citliví. **Nehodnotia, len vnímajú**.
- v reflexii je potrebné **vyhnúť sa moralizovaniu**. Skôr je dôležité hľadanie toho, čo bolo zábavné, prekvapivé, poučné.
- ak sa aktivita rozbehne príliš vážne alebo napäto, pokojne ju **možno prerušiť** a pripomenúť študentstvu, že ide o učenie sa cez humor a skúsenosť.

Nápady na rozšírenie aktivity

Aktivitu je možné rozšíriť o **interkultúrny výskum v triede**: študenti a študentky môžu vytvoriť krátky dotazník o nepísaných pravidlách v rôznych kultúrach (pozdravy, jedlo, komunikácia, gestá) a vyplniť ho v skupinách podľa svojho pôvodu alebo skúseností. Výsledky môžu prezentovať formou plagátu, infografiky alebo krátkeho videa.

Ďalšou možnosťou je **pozvať do triedy hostí z inej kultúry** (napr. rodiča, študentku, komunitného pracovníka a podobne). Triede môže porozprávať o tom, čo ho v slovenskom prostredí prekvapilo, čo mu pomohlo cítiť sa prijatým. Študenti a študentky si môžu pripraviť otázky, porovnať svoje zistenia so scénkou a doplniť princípy, ktoré si spoločne formulovali.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Tužinská, H., Volanská, L. (eds.) (2016), [In_akosti slovenské. Z rozprávání cudzincov](#), Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry (*publikácia je dostupná okrem slovenčiny aj v ďalších jazykových verziách: [angličtine](#), [ruštine](#), [arabčine](#))

Sterlinger, J. (2012), Kultúrne rozdiely a interkultúrna komunikácia, In EDAMBA 2012: zborník z 15. medzinárodnej vedeckej konferencie pre študentov doktorandského štúdia a mladých výskumníkov: 22. novembra 2012, Bratislava, Vydavateľstvo Ekonóm, s. 1167-1174.

Rada Európy (2023), [Manual for the design of a training course on intercultural competence – Part 1 and Part 2](#), Štarsburg, Council of Europe Publishing.

December

Zvyky a tradície zimného a koncoročného obdobia
v rôznych kultúrach

O aktivite

Aktivity pre mesiac december sú zamerané na zvyky a tradície spojené so zimným a koncoročným obdobím v rôznych kultúrach. Okrem spoznávania rozmanitosti týchto zvykov a tradícií sú aktivity zamerané aj na uvedenie si toho, že zvyky/ tradície rôznych kultúr nemožno vnímať ako horšie a lepšie, je potrebné vnímať ich ako rovnocenné a hodné rešpektu.

Ciele

- spoznanie a porovnanie zimných a koncoročných zvykov a tradícií rôznych kultúr
- uvedenie si hodnoty a rovnocennosti zvykov/ tradícií vo všetkých kultúrach
- rozvíjanie rešpektu k odlišnostiam
- práca s informáciami z rôznych kultúrnych kontextov, kritické myslenie a tvorivosť

Časová dotácia

úvod do témy: jedna vyučovacia hodina

mapovanie zimných a koncoročných zvykov a tradícií: domáca príprava (2 týždne)

spoločná prezentácia: jedna vyučovacia hodina

diskusia: dve vyučovacie hodiny (*môže byť spojená s prezentáciou, prípadne je aktivitu možné skrátiť na 1 vyučovaciu hodinu)

Materiály a pomôcky

- ✓ prezentácia, interaktívna tabuľa
- ✓ tabuľa/ nástenka/ flipchart
- ✓ papiere, fixky, mapy, obrázky

Postup

Týždeň 1

Úvod do zvykov a tradícií zimného obdobia (prezentácia a reflexia)

Cieľom tejto časti aktivity je uviesť študentov a študentky do témy a poskytnúť im základné informácie o tom, čo sú zvyky a tradície, aká je ich funkcia v živote ľudí a spoločnosti. Krátka prezentácia je doplnená o spoločnú reflexiu zameranú na prežívanie zvykov a tradícií spojených so zimným/ koncoročným obdobím a uvedenie si ich rozmanitosti.

➔ Úvod do témy – krátka prezentácia (15 minút)

Návrh obsahu prezentácie:

Zamysleli ste sa niekedy nad tým, **prečo robíme každý rok tie isté veci** – zdobíme stromček, jeme kapustnicu, spievame koledy, zapálime sviečky alebo navštevujeme rodinu?

Tieto opakujúce sa činnosti nazývame **zvyky a tradície**. Sú to **spôsoby správania, ktoré sa odovzdávajú z generácie na generáciu**. Vznikli dávno pred nami a často sú prepojené s náboženstvom, kultúrou, ročným obdobím alebo našou rodinou históriou.

- **Zvyky** môžu byť drobné každodenné veci – napríklad ako vítame návštevu alebo čo jeme na Štedrý večer,
- **Tradície** sú hlbšie zakorenené – spájajú ľudí, pripomínajú minulosť a vytvárajú pocit spolupatričnosti.

Zvyky a tradície nám ďalej:

- pomáhajú **niekam patriť** – do rodiny, komunity, kultúry,
- dávajú **pocit istoty** – aj keď sa svet mení, niektoré veci zostávajú,
- pomáhajú vyjadriť, **kto sme** – ako jednotlivci, aj ako členovia a členky rôznych sociálnych skupín,
- a často nás **spájajú s inými**, aj s tými, ktorých osobne a bezprostredne nepoznáme.

Zvyky a tradície zimného obdobia sú súbor opakujúcich sa činností, symbolov, osláv a rituálov, ktoré sa viažu najmä na mesiace **december, január a február, koniec kalendárneho roka a s obdobím zimného slnovratu**. Zimné obdobie bolo v mnohých kultúrach spojené s útlmom prírody, krátkymi dňami a pobytom ľudí spolu vo vnútri.

Čo je pre tradície a zvyky zimného obdobia charakteristické?

- majú **spirituálny a emotívny charakter**,
- spájajú sa s **koncom a začiatkom cyklu** (kalendárneho, prírodného),
- majú **osobný a rodinný charakter**,
- sú **spoločné pre mnohé kultúry**, hoci v rôznych podobách.

➔ Spoločná reflexia (30 minút)

Po prezentácii nasleduje spoločná reflexia, počas ktorej trieda hľadá odpovede na nasledujúce otázky (študenti/ky môžu diskutovať všetci spolu alebo v skupinách):

- ❓ Ako vnímate a prežívate tradície/zvyky spojené so zimným/koncoročným obdobím? Máte nejaký zvyk, ktorý je pre vás obzvlášť výnimočný?
- ❓ Viete o nejakom zvyku z inej kultúry, ktorý sa spája so zimným alebo koncoročným obdobím a ktorý vás zaujal alebo prekvapil?
- ❓ Skúste si predstaviť, že ste v krajine, kde sú výrazne odlišné zvyky a tradície počas zimného/koncoročného obdobia. Ako by ste sa cítili a čo by ste robili?
- ❓ Čo sa stane, keď sa naše zvyky stretnú so zvykmi niekoho iného?
- ❓ Porozmýšľajte, či majú všetky kultúry zvyky a tradície, ktoré sa viažu k zimnému obdobiu. V čom vidíte rozdiely a v čom podobnosti?

Týždne 2-3

Vytvorenie mapy zimných a koncoročných zvykov a tradícií

Cieľom tejto časti aktivity je preskúmať, porovnať a kreatívne prezentovať zimné a koncoročné zvyky a tradície rôznych kultúr sveta, rozvíjať tímovú spoluprácu, tvorivosť, prezentačné zručnosti a kritické myslenie.

Študenti a študentky sa rozdelia do skupín (3-4 študenti/ky v jednej skupine). Každá skupina dostane nasledujúce zadanie, ktoré bude mať vypracovať spoločne. Učiteľ alebo učiteľka môže zadať aktivitu študentom a študentkám počas vyučovania (alebo online) a poskytnúť im približne 2 týždne na vypracovanie zadania.

➔ **Zadanie pre každú skupinu:**

1. Predstavte si, že ste skupina bádateľov a bádateľiek, ktorých úlohou je podieľať sa na vytvorení mapy sveta, ktorá zachytáva rôznorodosť zimných a koncoročných sviatkov, zvykov a tradícií. Vaša skupina si vyberie jednu konkrétnu krajinu alebo oblasť sveta (napr. severná Afrika, Škandinávia a pod.) a podrobne preskúma:

- ❓ Ako sa tam oslavuje zima, koniec roka alebo obdobie okolo slnovratu?
- ❓ Aké sú hlavné sviatky (napr. Vianoce, Chanuka, Nový rok...)?
- ❓ Aké zvyky, jedlá, symboly a príbehy sú s nimi spojené?
- ❓ Ako tieto tradície ovplyvňujú interakcie medzi ľuďmi a život komunity?
- ❓ Existujú nejaké zaujímavé podobnosti alebo rozdiely medzi sviatkami/ tradíciami v danej krajine/ oblasti a sviatkami/ tradíciami na Slovensku?

2. Svoje zistenia spracujte do výstupov, ktoré sa budú dať zdieľať a prezentovať aj pred vašimi spolužiakmi a spolužiačkami (8-10 minút). Spracujte ich v aspoň jednej z týchto podôb:

- infografika
- plagát
- prezentácia
- video

Váš výstup môže obsahovať ukážky jedla, hudby, zvykov, oblečenia, sviatkov aj symbolov.

Týždeň 4

Diskusia na tému „Sú moje zvyky a tradície lepšie než tvoje?“

Cieľom poslednej časti aktivity je vytvoriť bezpečný priestor pre diskusiu o téme, na ktorú môžu mať ľudia rôzne názory. Aktivita má prispieť k tomu, aby si študenti a študentky uvedomili rôznorodosť a rovnocennosť zvykov či tradícií v rôznych kultúrach, komunitách a rodinách. Ďalej má aktivita rozvíjať ich schopnosť vyjadrovať svoje postoje a aktívne počúvať iných, budovať empatiu, otvorenosť a rešpekt k rozmanitosti.

Aktivita má formu moderovanej debaty, v ktorej diskutujú dva tímy, ktoré zastávajú protichodný názor. Tretí tím sú pozorovatelia, ktorých úlohou je diskusiu pozorovať a hodnotiť. Učiteľ alebo učiteľka zastávajú moderátorskú a/alebo facilitátorskú rolu.

➔ **Priebeh aktivity**

1. Úvod do témy a formulácia otázky (5 minút)

Učiteľ/ka predstaví ústrednú otázku debaty:

„Sú moje zvyky a tradície zimného/ koncoročného obdobia lepšie než tvoje?“

Zároveň vysvetlí, že cieľom nie je vyhrať, ale pochopiť, že zvyky/ tradície sú rôzne, lebo kultúry, prostredie a história sú rozmanité.

Učiteľ/ka stručne predstaví pravidlá debaty:

- hodnotíme nápady a argumenty, nie ľudí,
- počúvame bez prerušovania,
- reagujeme s rešpektom,
- cieľom nie je vyvolať konflikt, ale **vytvoriť bezpečné prostredie pre debatu** o rôznych názoroch a postojoch, ktoré existujú v spoločnosti.

TIP: Úvod do témy a zadanie aktivity môže učiteľ/ka zaslať študentom a študentkám deň-dva pred realizáciou aktivity a skrátiť tak celú debatu a následnú reflexiu na jednu vyučovaciu hodinu.

2. Príprava (15 minút)

Učiteľ/ka **rozdelí študentov a študentky do troch skupín**. Tím A a tím B budú spolu debatovať, pozorovateľský tím bude diskusiu pozorovať a zapojí sa až do reflexie.

Každá skupina dostane zadanie a čas na prípravu.

Tím A

zastupuje názor:

Naše slovenské zvyky/ tradície sú najlepšie – majú najväčší zmysel, hodnotu, krásu.

Tím B

zastupuje názor:

Neexistujú lepšie alebo horšie zvyky/ tradície – každý má právo na tie svoje, všetky sú rovnocenné.

Tímy si pripravia **3–4 argumenty**, ktoré môžu zahŕňať:

- príklady a porovnania konkrétnych zimných/ koncoročných sviatkov, zvykov, tradícií,
- symboliku jedál, zvykov, darčiekov, osláv,
- vlastné skúsenosti s inými kultúrami/ ľuďmi z iných kultúr,
- kultúrny význam a históriu zvykov/ tradícií.

Pozorovateľský tím:

Otázky, na ktoré by mali po diskusii sumarizovať odpovede:

- ❓ Ako hodnotíte argumenty, ktoré oba tímy použili? Je správne považovať nejaké zvyky/ tradície za horšie/ lepšie?
- ❓ Zazneli v debate nápady, ako môžeme podporovať rešpekt k rôznym kultúram aj v triede/ škole a mimo triedy/ školy? Ak nie, skúste uviesť vaše vlastné nápady, alebo doplňte nápady, ktoré v debate zazneli.
- ❓ Ovplyvnila debata nejaký váš názor? Ak áno, ako?
- ❓ Aké ste mali počas diskusie pocity? Zaznela nejaká myšlienka, ktorú si z debaty odnášate?

3. Debata (20–25 min)

Štruktúra debaty:

- 1 predstavenie oboch tímov a ich hlavného názoru (2 × 2 min)
- 2 hlavné argumenty oboch tímov (striedavo, 2 kolá po 3 min)
- 3 reakcie na oponentský tím a komentovanie argumentov druhého tímu (2 × 3 min)
- 4 záverečné slovo a zhrnutie postoja (2 × 2 min)

Učiteľ/ka vystupuje v moderátorskej role a podnecuje diskusiu ďalšími otázkami.

4. Záverečná reflexia (10–15 min)

Pozorovatelia a pozorovateľky zhrnú a zhodnotia priebeh diskusie na základe otázok, ktoré dostali v zadaní pre ich skupinu.

Učiteľ alebo učiteľka dá následne možnosť doplniť diskusiu aj samotným diskutujúcim z jednotlivých tímov.

Všetci sa na záver pokúsia zodpovedať nasledujúce otázky:

- ? Prečo nie je možné povedať, že existujú len jedny najlepšie zvyky a tradície?
- ? Ako sa cíti niekto, kto sa ocitne v krajine/ komunite, ktorá má výrazne odlišné tradície/ zvyky? Čo môže robiť a čo môže robiť jeho okolie/ komunita/ prijímajúca krajina?
- ? Ako môžu spolu vychádzať ľudia, ktorých tradície/ zvyky sú rôzne?

Učiteľ/ka uzavrie debatu a poďakuje všetkým za aktívne zapojenie.

Tipy pre učiteľstvo

- Je potrebné dbať na **dôsledné dodržiavanie pravidiel debaty**,
- Ak sa **diskusia zacyklí** pri konkrétnej téme/ otázke, je dôležité **nasmerovať ju späť** ďalšími doplňujúcimi otázkami,
- Môže nastať aj situácia, že väčšina študentov a študentiek z triedy sa prikloní k názoru, že len slovenské zvyky a tradície sú tie najlepšie. Na to by mal/a učiteľ/ka reagovať a študentstvu klásť doplňujúce otázky na zamyslenie, napríklad:

- ❓ K čomu môže viesť, ak nejaké zvyky/ tradície, resp. kultúry považujeme za horšie, menejcenné a pod?
Môže to viesť napr. k nepochopeniu iných kultúr, ich odmietaniu a vzniku predsudkov voči nim?
- ❓ Môžu sa zvyky a tradície meniť alebo obohacovať vplyvom iných kultúr? Viete uviesť nejaké príklady?
- ❓ Ako by ste sa cítili, keby niekto povedal, že slovenské zvyky a tradície sú horšie ako ich vlastné?

- Aktivitu je možné **rozšíriť o pravidlá interkultúrnej komunikácie**, ktoré uľahčujú komunikáciu a spolunažívanie ľudí z rozličných kultúr,
- Je dôležité vytvoriť **bezpečný priestor** pre všetkých študentov a študentky, najmä pre tých, čo majú menšinový a/ alebo cudzinecký pôvod,
- Je potrebné **zamerať sa** v diskusii nielen na kultúrne odlišnosti, ale aj **na to, čo majú rôzne kultúry spoločné**.

Nápady na rozšírenie aktivity

Tému zvykov a tradícií zimného a koncoročného obdobia je možné rozšíriť o rôzne **neverbálne, vizuálne a umelecké aktivity** a spoločenské podujatia pred záverom roka (aj zvyky a tradície rôznych kultúr spájajúce sa so zimným obdobím a záverom roka).

Téme zvykov, tradícií a rozmanitosti kultúr je možné venovať sa aj **v inom období školského roka** a zamerať sa na spoznávanie a rešpektovanie odlišných kultúr a ľudí s odlišným pôvodom alebo kultúrnym zázemím.

Tému je možné **vizualizovať** prostredníctvom fyzickej mapy na stene v triede alebo digitálnej zdieľanej mapy, ktorá môže obsahovať odkazy (obrázky, symboly, citáty, kartičky, videá, texty) na rozmanité a zaujímavé zvyky a tradície, ktoré študenti a študentky našli a o ktoré sa chcú podeliť so spolužiakmi.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Nadácia Milana Šimečku a ich [publikácie](#).

Tužinská, H., Volanská, L. (eds.) (2016), *In_akosti slovenské. Z rozprávání cudzincov*, Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry (*publikácia je dostupná okrem slovenčiny aj v ďalších jazykových verziách: [angličtine](#), [ruštine](#), [arabčine](#))

Vzdelávacie nástroje a materiály medzinárodného projektu [Stories that move](#).

Ondrušek, D. a kol. (2019), *Hodnotové strety hrou*, Bratislava, PDCS.

Projekt [globálneho vzdelávania](#), ktorý realizovalo konzorcium organizácií Človek v ohrození, PDCS, CEEV Živica a Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici.

Január

Prekonávame predsudky a stereotypy

O aktivite

Aktivita vedie študentov a študentky k uvedomeniu si, čo sú to stereotypy a predsudky a ako sa môžu dotýkať každého z nás. Po-ukazuje na riziká a neférovosť stereotypného zovšeobecňovania tým, že povzbudzuje mladých ľudí, aby sa kriticky zamýšľali nad zovšeobecňujúcimi tvrdeniami. Ukazuje, že aj o nich samotných môžu iní ľudia uvažovať stereotypne vzhľadom na ich rôzne cha-akteristiky (napríklad vek). Aktivita umožňuje rozvíjať empatiu so skupinami, s ktorými sa spájajú široko zdieľané stereotypy.

Ciele

- zvedomenie rôznych stereotypov, ktoré sú v spoločnosti prítomné a z ktorých mnohé sa vzťahujú aj na nás samotných
- uvedomenie si, čo sú stereotypy a predsudky a ako ovplyvňujú naše životy a životy iných ľudí
- reflexia pocitov, ktoré v nás vyvolávajú stereotypy o nás samotných
- podpora empatie voči iným skupinám, ktoré vnímame stereotypne

Časová dotácia

90 minút (2 po sebe nasledujúce vyučovacie hodiny)

Materiály a pomôcky

- ✓ listy papiera rôznej veľkosti
- ✓ perá a fixky
- ✓ malé papieriky (napr. farebné post-its)
- ✓ malé kartičky
- ✓ priestor so stoličkami usporiadanými do kruhu

Postup

Úvod

Učiteľ/ka predstaví aktivitu (2 minúty):

„Predsudky. Kto by ich nemal? **Predsudok je hodnotenie človeka alebo skupiny ľudí**, ktoré si vytvárame vopred. Vzniká ešte predtým, ako určitého človeka alebo skupinu stretne a spoznáme. Aj keď každý z nás má predsudky, nikto sa s nimi nenarodil. Získavame ich z toho, čo nám o iných ľuďoch hovoria naši rodičia alebo priatelia, čo o nich počujeme alebo vidíme, napríklad v televízii. Aby sme mohli pochopiť svet okolo nás, všetko si zatriedujeme do škatuliek. Musíme tak robiť, inak by sme sa nič nemohli naučiť. Najprv skupiny ľudí rozpoznávame podľa toho, ako vyzerajú alebo čo robia: rozprávajú rovnakým jazykom, majú tmavšiu pleť a pod. Keď sa však bližšie prizrieme, zistíme, že takéto zovšeobecnenia nie sú vždy správne.“

Stereotypy o nás samotných (20 minút)

Učiteľ/ka dá študentom a študentkám inštrukciu:

„Všetko, čo robíte a zažívate, odkiaľ pochádzate, čím chcete byť - to všetko vás robí jedinečnými a zároveň spája s inými skupinami ľudí, do ktorých patríte. Ste dievčatá alebo chlapci, členovia alebo členky športových klubov, fanúšikmi určitej kapely, mladými ľuďmi... Napíšte štyri skupiny, do ktorých patríte.“

Študenti a študentky majú **5 minút na to, aby si tieto identity spísali každý/á sám/a za seba** na list papiera.

Učiteľ/ka pokračuje vo **vysvetľovaní aktivity**:

„Teraz sa zamyslite nad tým, **aké vlastnosti a charakteristiky sú vám pripisované** preto, že ste, kým ste. Myslia si o vás ľudia niečo, čo nie je pravda? Dostávajú neprávom nejakú prezývku alebo „nálepku“? Akú?“

Študenti a študentky majú **opäť 5 minút na to, aby si na malé papieriky zapísali rôzne stereotypné charakteristiky, s ktorými majú skúsenosť**.

Po uplynutí času **učiteľ/ka položí otázky**, na ktoré spoločne v skupine hľadajú odpovede (10 minút):

- ❓ Odkiaľ sa tieto nálepky vzali?
- ❓ Kto vám ich pripísal? (napríklad médiá, rodičia, spolužiaci z inej školy)

Zbavenie sa stereotypov (10 minút)

Po ukončení zdieľania učiteľ/ka vyzve študentov/ky, aby **papieriky s „nálepkami“ pokrčili a zahodili do stredu kruhu**. Takto sa symbolicky svojich nálepiek zbavia. Následne **vyzve študentov a študentky, aby si z kopy pokrčených papierikov náhodne jednu vybrali a prečítali si ju**. Potom položí otázku: „*Čo cítite, keď držíte v ruke túto cudziu 'nálepku'? Aké je to, niešť toto zovšeobecnenie?*“

Táto aktivita posilňuje **empatiu** (prevezmú niečí cudzí pocit) a robí skúsenosť mladých ľudí so stereotypmi viditeľnou a hmatateľnou, čím zvyšuje jej emocionálny dopad pred zdieľaním v dvojiciach.

Zdieľanie (30 minút)

Po ukončení predchádzajúcej časti sa **študenti a študentky rozdelia do dvojíc** podľa toho, komu dôverujú. Učiteľ/ka ich požiada, aby vo dvojiciach zdieľali svoje úvahy z predchádzajúcej aktivity – s akými nálepkami voči svojej osobe sa stretávajú, aké pocity to v nich vyvoláva a podobne. Dvojice majú **na zdieľanie 10 minút**.

Po ukončení zdieľania v skupinách sa trieda vráti do kruhu. Učiteľ/ka kladie celej skupine otvorené **otázky na reflexiu (20 minút)**:

- ❓ S akými nálepkami ste sa vo svojom živote stretli?
- ❓ Vystihujú vás alebo vy takí/é nie ste?
- ❓ Aké pocity vo vás vyvolávajú? Ako v takých situáciách reagujete?
- ❓ Je fér dávať ľuďom takéto nálepky? Prečo áno/ nie?

Uvedomenie si rozdielov medzi všetci/ väčšina/ niektorí (20 minút)

Po diskusii učiteľ/ka ukáže **neutrálny obrázok neznámej osoby** (napr. muža s batohom, ženy v hidžábe, seniora) a spýta sa: „*Čo vám pri tomto človeku napadne ako prvé? Prečo práve toto?*“

Učiteľ alebo učiteľka potom pokračuje výzvou: „*A teraz sa zamyslime nad nálepkami, ktoré sú pripisované iným skupinám ľudí. Poznáte také? Ak áno, povedzme si o nich. Platia tieto nálepky o všetkých ľuďoch z tejto skupiny?*“

Diskusiu potom môže nasmerovať priamo do prostredia školy: „*Zamyslite sa teraz nad študentom/študentkou, ktorý/á do našej školy (alebo do nášho mesta) prišiel/prišla z inej krajiny. Ako mu/jej môžu nálepky, ktoré ste tu dnes identifikovali, komplikovať život v škole?*“

Potom učiteľ alebo učiteľka pristúpi k vizualizácii rozdielov v komunikácii: „*Aký je rozdiel, keď poviem, že...*“ (učiteľka napíše nasledovné výroky na tabuľu):

A: Všetci [doplniť skupinu, ktorú študenti/ky spomenú] **sú** [doplniť stereotypnú charakteristiku, ktorú študenti/ky spomenú],

B: Väčšina [doplniť skupinu, ktorú študenti/ky spomenú] **je** [doplniť stereotypnú charakteristiku, ktorú študenti/ky spomenú]

C: Niektorí [doplniť skupinu, ktorú študenti/ky spomenú] **sú** [doplniť stereotypnú charakteristiku, ktorú študenti/ky spomenú]?”

Po krátkej diskusii ku každému výroku napíše otázku: „**Je to pravda?**“ a povzbudí študentov a študentky, aby posúdili, či je daný výrok pravdivý. Cieľom je **porozumieť rozdielu medzi výrokom „všetci“ (ktorý nie je pravdivý) a „niektorí“ (ktorý je pravdivý)**.

Najväčšia diskusia sa môže týkať otázky, či je pravdivý výrok, ktorý obsahuje pojem „väčšina“. Tu je dôležité, aby učiteľ/ka povzbudzoval/a študentov/ky k prezentácii argumentov, prečo si myslia to alebo ono.

Reflexia (5 minút)

Na záver aktivity je dôležité poďakovať študentom a študentkám za zdieľanie a aktivitu a zosumarizovať:

„Dnes sme sa rozprávali o stereotypoch a predsudkoch. Máme ich všetci, ale dôležité je, ako si ich uvedomujeme, a čo s nimi robíme. Problémom stereotypov a predsudkov je, že hoci môžu byť aj čiastočne pravdivé (niektorí...sú...), vždy sú nefér, pretože **nikdy všetci ... nie sú ...**

Tak, ako ste si to uvedomili aj na sebe, **nikdy všetci** [doplniť skupinu, s ktorou sa študenti/ky identifikovali v prvej časti aktivity] **nie sú** [doplniť stereotypnú charakteristiku, ktorú študenti/ky spomenuli v prvej časti aktivity]. Stereotypy a predsudky máme, ale našou **silou je, že si ich uvedomujeme a môžeme sa rozhodnúť, že sa nimi nebudeme riadiť. Aj keď sa nebudeme v triede vedieť na niečom zhodnúť, vieme, že je to len časť príbehu. Nikdy nie sme len nálepka, vždy sme komplexná osobnosť.**

Karta prísľubu (5 minút)

Po tomto zhrnutí učiteľ/ka rozdá študentom/kám malé kartičky a vyzve triedu, aby každý študent a každá študentka napísali na svoju kartičku jeden **konkrétny a realizovateľný** krok, ktorý urobia v nasledujúcom mesiaci s cieľom **prekonať vlastný predsudok** alebo **sa niekoho zastat', ak budú svedkami stereotypného konania.**

Napríklad: „Ozvem sa, keď budem počuť vtip o Rómoch“ alebo „Porozprávam sa s novým spolužiakom z inej krajiny namiesto toho, aby som sa ho bál/a“.

Tieto karty prísľubov možno anonymne vyvesiť na triednej nástenke.

Tipy pre učiteľstvo

Vytvorenie bezpečného priestoru

Na začiatku je nevyhnutné **zdôrazniť študentstvu pravidlo rešpektu a nehodnotenia** názorov. Je potrebné pripomenúť im, že cieľom nie je „správať sa vhodne“, ale **zvedomiť si vlastné mentálne skratky.** Učiteľ/ka by mal/a byť počas zdieľania neutrálny/a **facilitátor/ka**, nie sudca,

Riadenie diskusie na tému “všetci/ väčšina/ niektorí”

Pri diskusii o týchto výrokoch, najmä pri slove “väčšina” je dôležité byť pripravený/á na to, že študenti/ky môžu tvrdiť, že niečo „musí byť pravda, lebo to predsa videli/ počuli“. V takom prípade je kľúčové vrátiť diskusiu k **individuálnej skúsenosti** a k tomu, či zovšeobecnenie pomáha alebo škodí,

Citlivé témy

Ak sa diskusia dotkne veľmi citlivých a osobných stereotypov (napr. rasistických postojov vo vzťahu k prítomným študentom a študentkám), učiteľ/ka by mal/a **zasiahnúť** a pripomenúť cieľ aktivity – **empatiu** – a posunúť diskusiu od posudzovania celej skupiny k pocitom jedinca, ktorý takýto predsudok zažíva.

Nápady na rozšírenie aktivity

Vytvorenie mapy nálepiek, ktoré si študenti/ky zažili na vlastnej koži

Na ďalšej vyučovacej hodine môže trieda spoločne vytvoriť konceptuálnu mapu identít, ktoré sa v triede vyskytli na predchádzajúcej aktivite a k nim prislúchajúcich nálepiek (stereotypov, predsudkov), ktoré študenti a študentky zažili. Trieda bude potrebovať veľkoformátový papier, farebné fixky, prípadne lepidlo, nožnice a časopisy na vystrihovanie obrázkov (ak chcú).

Na papier do väčších kruhov napíšu vyskytujúce sa identity a okolo nich súvisiace nálepky (predsudky, stereotypy), s ktorými majú skúsenosť (z predchádzajúcej aktivity). Pri vytváraní môžu využívať rôzne farebné fixky, dopĺňať mapu výstrižkami z časopisov vo forme koláží či kresbami a fotkami. Výslednú mapu si môžu zavesiť na stenu v triede ako výsledok spoločného vizuálneho mapovania svojich skúseností s predsudkami.

Ako sa zachovám?

Na ďalšej vyučovacej hodine možno zrealizovať aktivitu na to, ako sa zachovať v prípade, že sú študenti a študentky svedkami predsudochého konania voči inému spolužiakovi alebo spolužiačke. Môže ísť o rôzne formáty, napríklad:

„Možno niektorí/é z nás poznajú situácie, v ktorých boli svedkami neférového stereotypného konania voči niekomu inému. Čo s tým môžeme robiť? Porozmýšľajte o prípade, keď ste boli svedkami niečoho podobného. Stručne opíšte situáciu.“

Čo sa stalo?

Ako ste sa zachovali?

Čo ste ešte mohli urobiť?

Študenti a študentky si v skupinách vyberú jednu situáciu a spolu porozmýšľajú nad najlepším riešením. Svoj postup zaznamenajú a zdieľajú spoločne so všetkými ostatnými.

Opakovaná reflexia plnenia prísľubov

Jedenkrát za mesiac (napr. v rámci etickej výchovy) sa možno spoločne vrátiť ku kartám prísľubov a zdieľať skúsenosti s ich plnením. Aktivitu možno začať otázkami:

- Podarilo sa niekomu v uplynulom mesiaci naplniť niečo zo svojej karty prísľubov?
- Zažil niekto situáciu, v ktorej bol svedkom predsudochého správania a neozval sa? Ak áno, čo sa stalo? Čo mu/jej v tom zabránilo? Čo pri tom cítil/a?”

Pri tomto zdieľaní je dôležité oceniť každý úspech a poskytnúť podporu a povzbudenie pre tých, ktorým sa prísľub nepodarilo splniť.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Vzdelávacie nástroje a materiály medzinárodného projektu [Stories that move](#)

EDUMA a jej program [Živé knižnice](#)

Metodiky Nadácie Milana Šimečku v rámci ich programu [Vedieť nestačí](#)

Február

Interkultúrne dialógy – počúvame, aby sme rozumeli

O aktivite

Aktivita vytvára priestor pre osobné rozhovory medzi študentstvom o ich kultúrnych koreňoch, identite a rozmanitosti. Študenti a študentky vedú rozhovor vo dvojiciach, počas ktorého sa učia počúvať s porozumením a zdieľať vlastné skúsenosti. Následne počas mesiaca napíšu krátku esej (1 strana) o tom, čo sa naučili o spolužiakovi/ spolužiačke, o sebe, o rozmanitosti. Aktivita podporuje interkultúrne porozumenie, empatiu, sebvýjadrenie a vzájomné spoznávanie v témach, ktoré nie sú pre študentstvo úplne bežné. Záverečná reflexia im umožní pomenovať nové uvedomenia a posilní ich pocit spolupatričnosti.

Ciele

- podporiť empatiu a aktívne počúvanie medzi študentstvom
- viesť študentov a študentky k hlbšiemu porozumeniu kultúrnej rozmanitosti v triede
- rozvíjať schopnosť reflektovať vlastnú identitu a skúsenosti
- posilniť vzťahy medzi študentstvom prostredníctvom osobného rozhovoru
- podporiť ich jazykové a vyjadrovacie zručnosti prostredníctvom písania eseje

Časová dotácia

dve vyučovacie hodiny + domáca práca

- **týždeň 1:** rozhovory vo dvojiciach (45 minút)
- **týždne 2–3:** písanie eseje (domáca alebo školská práca, cca 60–90 minút)
- **týždeň 4:** záverečná reflexia a zdieľanie výstupov (45 minút)

Materiály a pomôcky

- ✓ kartičky s otázkami na rozhovor
- ✓ papier, perá alebo digitálne zariadenia na písanie eseje
- ✓ flipchart alebo tabuľa na zhrnutie myšlienok

Postup

Týždeň 1

Rozhovory o rozmanitosti vo dvojiciach (45 minút)

Učiteľ/ka predstaví aktivitu a jej cieľ:

„Cieľom tejto aktivity je dozvedieť sa viac o ostatných spolužiakoch/ spolužiačkach a ich kultúrnych koreňoch, pochopiť a podporiť rozmanitosť v triede. Čo podľa vás znamená počúvať tak, aby sme aj skutočne počuli, čo druhý hovorí a aby sme si navzájom rozumeli?“

Učiteľ/ka následne **rozdelí študentov a študentky do dvojíc**. Ideálne tak, aby boli čo najviac kultúrne (alebo inak) rozmanití. Vyzve ich, aby sa pozreli na kartičky, ktoré dostali do rúk a približne 20 minút sa rozprávali o témach, ktoré majú na kartičkách napísané. Každý a každá z nich má rovnaký čas na rozprávanie aj počúvanie.

Otázky na kartičkách (tieto otázky sú len orientačné, učiteľ/ka si ich môže meniť podľa konkrétnej situácie v triede, zloženia študentstva a podobne)

- ❓ Odkiaľ pochádzajú tvoji rodičia alebo starí rodičia? Poznáš nejaký príbeh o tom, ako sa dostali tam, kde žijete dnes?
- ❓ Poznáš niekoho vo svojej rodine, kto žil v inej krajine, hovorí iným jazykom alebo má inú kultúru? Ako to ovplyvnilo tvoje vnímanie sveta?
- ❓ Aké jazyky/ nárečie sa používajú vo vašej domácnosti alebo v tvojej širšej rodine? Máš nejaké slovo, ktoré má pre teba špeciálny význam?
- ❓ Vedel/a by si povedať nejaký zvyk, ktorý máte vo vašej rodine a nie je veľmi bežný na Slovensku/ v tomto meste či regióne?
- ❓ Aké rozdiely medzi ľuďmi si si všimol/a v triede alebo v škole? Ako na ne reaguješ?
- ❓ Je niečo na tebe, čo si myslíš, že ostatní nevidia alebo nechápu hneď?
- ❓ Čo pre teba znamená byť „iný/iná“? Kedy si sa tak cítil/a – bolo to pozitívne, alebo nie?

Týždne 2–3

Písanie eseje (domáca alebo školská práca)

Na nasledujúce dva týždne zadá učiteľ/ka (buď samostatne, alebo v rámci iného predmetu – slovenčiny, etiky) študentom a študentkám za úlohu napísať krátku esej na jednu stranu. Cieľom eseje je, aby napísali o tom, čo nové sa dozvedeli o svojom spolužiakovi či spolužiačke, nakoľko vnímajú rozmanitosť v triede ako prítomnú tému a čo by mohla takáto rozmanitosť priniesť všetkým v triede.

Týždeň 4

Záverečná reflexia (45 minút)

V poslednom týždni mesiaca bude mať učiteľ/ka prečítané všetky eseje a vedie so študentstvom neformálnu diskusiu o tom, čo sa v esejach nachádzalo a čo sa o sebe navzájom dozvedeli. Môžu vybrať jednu-dve vety zo svojej eseje, môžu len nezáväzne reflektovať, čo si z tejto aktivity odnášajú. V závere by mala prebehnúť diskusia o tom, ako rozmanitosť vplyva na to, aké vzťahy v škole študenti a študentky majú a ako z nej čerpať pozitívne príklady do budúcnosti.

Tipy pre učiteľstvo

- Je dôležité **povzbudiť študentov a študentky, aby sa pri tejto aktivite rozprávali s niekým mimo svojho bežného okruhu**. Ak dobre neovládajú vyučovací jazyk, môžu si pomáhať kresbami, prekladačmi, internetom.
- V rámci písania eseje sa môžu **študenti a študentky vyjadriť v inom jazyku**, ak sa v ňom cítia istejšie – môžu písať v angličtine, ukrajinčine či v maďarčine.
- Je potrebné **vytvoriť bezpečnú atmosféru** a zdôrazniť, že zdieľanie je dobrovoľné a rešpekt je základom.
- Pri písaní eseje im možno **ponúknuť podporu** – štruktúru, príklady aj možnosť konzultácie.
- V prípade citlivých tém je potrebné byť **pripravený/á zasiahnuť alebo ponúknuť individuálny rozhovor** po hodine.

Nápady na rozšírenie aktivity

- vytvoriť **anonymnú zbierku myšlienok z esejí** (hlasy triedy) a doplniť ju do mozaiky triedy, ktorá bola vytvorená v októbrovej aktivite,
- **prepojiť aktivitu s jazykovými predmetmi** – preklad úryvkov do rôznych jazykov,
- zorganizovať **čitateľský kruh** – dobrovoľné čítanie esejí v malej skupine,
- **prepojiť aktivitu s výtvarnou výchovou** – vizuálne stvárniť „moje cesty k porozumeniu“.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Projekt **globálneho vzdelávania**, ktorý realizovalo konzorcium organizácií Človek v ohrození, PDCS, CEEV Živica a Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici.

Vzdelávacie nástroje a materiály medzinárodného projektu **Stories that move**.

Tužinská, H., Voľanská, L. (eds.) (2016), **In_akosti slovenské. Z rozprávání cudzincov**, Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry (*publikácia je dostupná okrem slovenčiny aj v ďalších jazykových verziách: **angličtine, ruštine, arabčine**)

Marec

Sila slov: aktivity na prekonávanie
predsudkov a stereotypov

O aktivite

Táto aktivita je zameraná na rozvoj kritického myslenia, mediálnej gramotnosti a schopnosti identifikovať stereotypy, predsudky a prejavy diskriminácie. Študenti a študentky pracujú s fiktívnym mediálnym článkom, ktorý obsahuje negatívne zovšeobecnenia o sociálne znevýhodnenej a etnicky odlišnej komunite. Ich úlohou je prepísať text tak, aby bol faktický, rešpektujúci a bez hodnotiacich alebo zaujatých formulácií. Cieľom je, aby si uvedomili, ako jazyk ovplyvňuje naše vnímanie iných ľudí, a naučili sa vyjadrovať sa inkluzívne a s ohľadom na dôstojnosť všetkých skupín obyvateľstva.

Ciele

- pochopiť, ako sa môžu rôzne zovšeobecnenia zmeniť na stereotypy a predsudky
- uvedomiť si, ako predsudky ovplyvňujú správanie a môžu viesť k diskriminácii
- pomôcť študentstvu uvedomiť si, že záleží na tom, ako sa o rôznych skupinách hovorí, že negatívne stereotypy o nich môžu mať na tieto skupiny reálny vplyv a môžu viesť k ich diskriminácii
- diskutovať o tom, ako zabrániť vzniku stereotypov a predsudkov, ktoré môžu viesť k diskriminácii konkrétnych ľudí v rôznych oblastiach života

Časová dotácia

dve samostatné vyučovacie hodiny

Materiály a pomôcky

- ✓ tabuľa alebo flipchart
- ✓ papier a perá na poznámky
- ✓ zadanie pre prácu v skupine (fiktívny článok, alternatívny článok, otázky)
- ✓ otázky do diskusie a reflexie

Postup

1. vyučovací hodina

➔ **Krátká úvodná diskusia (20 min)**

Učiteľ/ka uvedie aktivitu:

„Vráťme sa k pojmu stereotyp, s ktorým sme sa už stretli (v januárovej aktivite Prekonávame predsudky a stereotypy).“

Položí študentom a študentkám nasledujúce otázky:

- ❓ Čo sú to stereotypy a ako a prečo vznikajú? Spomínate si na nejaký stereotyp, s ktorým ste sa nedávno stretli?
- ❓ Kde sa so stereotypmi stretávame najčastejšie (médiá, sociálne siete, v interakciách s inými ľuďmi)?
- ❓ Kedy sa zo stereotypu stane predsudok? A čo znamená, že je niekto diskriminovaný?
- ❓ Porozmýšľajte, ako spolu súvisia stereotyp, predsudok a diskriminácia? Skúste naformulovať svoju vlastnú definíciu týchto pojmov. (učiteľ/ka robí zápis na tabuľu alebo flipchart).

Učiteľ/ka spoločne so študentmi a študentkami vyhodnotí, do akej miery sa nimi formulované definície zhodujú s odborným zadefinovaním toho, čo je stereotyp, predsudok a diskriminácia. Pedagóg alebo pedagogička ich má pripravené a so študentstvom si ich prejde, či už v prezentácii alebo na flipcharte:

- **stereotyp** = zovšeobecnené presvedčenie
Stereotypy sú zovšeobecnenia, ktoré ľudia pripisujú určitej skupine, jej členom a členkám. Avšak nemusia platiť pre každého člena/ členku danej skupiny, a to ich môže robiť nespravodlivými a neférovými.
- **predsudok** = pocit alebo postoj založený na stereotype (napr. odpor, strach)
Predsudok je postoj, názor alebo pocit voči určitej osobe či skupine, ktorý je založený na nedostatočných či nesprávnych informáciách alebo generalizácii (zovšeobecnení) a nie je podložený faktami. Často vzniká predčasne, bez dôkladnejšieho poznania a môže viesť k diskriminácii.
- **diskriminácia** = konkrétne správanie (znevýhodnenie, vylúčenie)
Diskriminácia je neodôvodnene odlišné (rozlišujúce, vylučujúce, obmedzujúce, preferenčné) správanie k určitým osobám alebo skupinám v porovnaní so správaním k iným. Diskriminácia je konkrétne konanie, ktoré spôsobuje osobe a/alebo skupine osôb ujmu.

➔ **Mediálna akadémia: úvod a zadanie pre prácu v skupinách (25 minút)**

Učiteľ/ka rozdelí študentov a študentky do skupín po 4-5. Všetky skupiny dostanú rovnaké zadanie. Ich úlohou bude prečítať si článok o situácii v meste Krásne a ďalej s ním pracovať podľa inštrukcií (nižšie). Článok je **fiktívny a slúži len pre potreby vzdelávania**, vysvetlenie pojmov stereotyp, predsudok a diskriminácia, a hľadanie spôsobov rešpektujúceho a inkluzívneho spôsobu informovania.

Učiteľ/ka rozdá do skupín fiktívny článok s informáciou, že ide o článok o situácii v meste Krásne, ktorý vyšiel na regionálnom informačnom portáli. Študenti a študentky dostanú čas potrebný na prečítanie:

Neprispôsobiví obyvatelia Krivého poľa sú naďalej problémom pre mesto Krásne

Slovensko/mesto Krásne – Na okraji mesta sa už roky nachádza problémová lokalita známa ako Krivé pole, ktorú obývajú najmä sociálne slabšie rodiny odlišnej etnicity. Napriek snahám mesta sa situácia nezlepšuje.

Podľa mnohých obyvateľov mesta sú ľudia z Krivého poľa známi svojou neochotou pracovať, hlučným správaním a častou kriminalitou. „Títo ľudia si môžu za všetko sami. Pracovať nechcú, deti nechodia do školy a len čakajú na sociálne dávky,“ tvrdí miestna obyvateľka z centra mesta.

Obchody v blízkosti tejto štvrte čoraz častejšie zavádzajú bezpečnostné opatrenia. Niektorí obchodníci tvrdia, že sa boja krádeží, pretože „keď prídu z Krivého poľa, treba si dávať pozor“. Rodičia školopovinných detí hovoria, že aj v školách sú problémy. „Deti z tejto lokality zaostávajú a majú problémy s dochádzkou,“ hovoria a zároveň sa obávajú, že sa zníži kvalita vzdelávania na miestnych školách práve kvôli žiakom a žiačkám z tejto lokality.

Vlastník bytov v lokalite Krivé pole, ktorým je miestna firma, už viackrát zvažoval premiestnenie niektorých rodín do vzdialenejšej lokality alebo obmedzenie ich prístupu k službám ako upratovanie spoločných priestorov, vývoz odpadu, opravy bytov, bytových domov a podobne. „Ak niekto nevie žiť slušne, nemôže očakávať, že sa o neho budeme starať,“ povedal zástupca tejto firmy.

Obyvatelia mesta požadujú rózne riešenia. „Stačilo tolerancie. Potrebujeme poriadok, nie chaos, ktorý prichádza s touto komunitou. Ak tu vedenie mesta nespraví poriadok, budeme si ho musieť zabezpečiť sami,“ dodáva ďalší obyvateľ mesta.

Po prečítaní článku učiteľ/ka rozdá alebo premietne zadanie pre študentov a študentky na plátne. Požiada ich, aby:

- identifikovali v texte stereotypy a predsudky a diskriminačné správanie/konanie,
- zamysleli sa, či sú v článku všetky podstatné informácie o živote ľudí v meste Krásne a lokalite Krivé pole (chýba niečo v texte, napríklad pohľad obyvateľstva spomínanej lokality, aktivity a opatrenia, ktoré realizuje/plánuje samospráva mesta a podobne),
- uviedli, aké informačné zdroje by mohli použiť, ak by chceli článok doplniť.

➔ **Zadanie práce na doma pre každú skupinu**

Aktivita bude pokračovať domácou prípravou. Učiteľ/ka zadá triede nasledovnú úlohu:

„Prepíšte tento článok tak, aby:

- bol založený na faktoch, nie na stereotypoch a predsudkoch,
- nepoužíval sprostredkované hodnotiace názory (napr. „neprispôsobiví“),
- vyhýbal sa zovšeobecňovaniu a stereotypom,
- uvádzal korektné informácie o situácii v meste,
- obsahoval rešpektujúci jazyk a podporoval porozumenie a inklúziu.“

Na vypracovanie úlohy budú mať čas do ďalšej vyučovacej hodiny z predmetu, na ktorom sa aktivita realizuje.

2. vyučovacia hodina

➔ **Zdieľanie prepracovaných článkov (25 minút)**

Jednotlivé skupiny študentov a študentiek krátko odprezentujú, aké stereotypy, predsudky a diskriminačné konanie našli v pôvodnom texte.

Ostatným v triede prečítajú prepracovaný článok, povedia, ako postupovali a prečo a na čo sa pri práci s textom zamerali.

➔ **Záverečná spoločná reflexia (20 minút)**

Na základe práce s fiktívnym článkom a jeho úpravou učiteľ/ka položí študentom a študentkám nasledujúce otázky. Diskusia sa môže konať v jednotlivých skupinách alebo spoločne v celej triede:

- ❓ Aké slová alebo formulácie sú vhodné pri písaní o ľuďoch z iného kultúrneho alebo sociálneho prostredia, aby ich neponižovali ani nezovšeobecňovali?
- ❓ Prečo je dôležité overovať si informácie a nešíriť názory alebo domnienky ako fakty pri písaní o menšinách?
- ❓ Aké sú riziká používania zovšeobecňujúcich výrazov ako „oni“, „všetci takí sú“, „táto komunita“ „problém“? Čím ich môžeme v texte nahradiť?
- ❓ Prečo je dôležité pri informovaní o menšinách zdôrazňovať aj ich silné stránky, úspechy a snahu – a nielen problémy?
- ❓ Ako môže rešpektujúci jazyk prispieť k lepšiemu spolužitiu a vzájomnému porozumeniu v spoločnosti?

Tipy pre učiteľstvo

- Učiteľ/ka by sa mal/a zamerať na to, aby študenti a študentky porozumeli textu a cháпали, že článok je fiktívny, slúži len pre potreby ilustrovania pojmov stereotyp, predsudok, diskriminácia. Študentstvu vysvetlí, že text obsahuje úmyselne použité stereotypy a diskriminačný jazyk, aby ho mohli v triede analyzovať a prepracovať ho. Zdôrazní, že text je potrebné čítať kriticky a preformulovať ho.
- Učiteľ/ka by mal/a vytvoriť bezpečné prostredie pre svoje študentstvo s menšinovým pôvodom a pre tých, pre ktorých môže byť téma stereotypného zobrazovania menšín citlivá.
- Je dôležité zdôrazniť, že v aktivite nejde o hodnotenie konkrétnych skupín ani konkrétnych osôb, alebo ich správania.
- Pracovať so stereotypmi a predsudkami v texte môže byť pre študentov a študentky náročné. Učiteľ/ka im môže pomôcť rozpoznať generalizovanie (všetci sú rovnakí), negatívne označovanie (nepriateľskosť, neochotní pracovať), sprostredkované názory (hovorí o nich, že ...) bez dôkazov.
- Učiteľ/ka môže mať pripravený alternatívny (prepísaný) text článku, čo mu/jej umožní pohotovo reagovať a pomôcť študentstvu počas aktivity. Na záver môže tento alternatívny text zdieľať so študentmi a študentkami a porovnať ho s textami, ktoré sami vytvorili (ako súčasť záverečnej reflexie).

Príklad preformulovania fiktívneho článku

Komunita na okraji mesta čelí sociálnym výzvam a potrebe systémovej podpory

Slovensko/ Mesto Krásne – Lokalita Krivé Pole, nachádzajúca sa na okraji mesta, je domovom pre mnohé rodiny, ktoré čelia zložitej sociálnej situácii. Ide prevažne o obyvateľstvo z rôznorodého etnického prostredia, ktorému dlhodobo chýba prístup k stabilnému bývaniu, zamestnaniu a kvalitným verejným službám.

Susedia z okolitých častí mesta niekedy vnímajú túto komunitu cez negatívne stereotypy. Odborníci však upozorňujú, že problémy v tejto lokalite sú výsledkom dlhodobého sociálneho vylúčenia, nie osobného zlyhania jej obyvateľov a obyvateľiek. Mnohé rodiny sa snažia zlepšiť svoje životné podmienky, ale narážajú na systémové prekážky, napríklad na zložité podmienky na trhu práce, nedostatok miest v škôlkach či nízku dostupnosť sociálnych služieb.

Niektorí miestni obyvatelia vyjadrili obavy z kriminality či neporiadku, no viaceré štúdie ukazujú, že negatívne javy sú často dôsledkom chudoby a zanedbania zo strany štátnych inštitúcií, nie etnickej príslušnosti.

„Dôležité je prestať obviňovať ľudí a začať riešiť príčiny. To znamená investovať do vzdelávania, bývania a pracovných príležitostí v tejto lokalite,“ uviedla miestna aktivistka Zuzana Nová.

Zástupcovia mesta potvrdili, že pripravujú nové programy zamerané na podporu rodín z Krivého Poľa, vrátane komunitných centier, doučovania pre deti a pracovného poradenstva. Cieľom je znižovať sociálne napätie a vytvárať podmienky pre inklúziu.

„Nejde o to, aby sme niekoho vyčleňovali. Naopak – potrebujeme budovať spoločnosť, kde má každý rovnakú šancu uspieť,“ dodal hovorca mestského úradu.

Úlohou študentov a študentiek bude počas jedného týždňa nájsť konkrétne príklady stereotypov, predsudkov a prejavov diskriminácie voči menšinám

Nápady na rozšírenie aktivity

Tvorba etického kódexu informovania o menšinách

Študenti a študentky vytvoria súbor pravidiel (kódex), ktoré by mali novinári a novinárky, blogeri, influencerky či oni/ony sami/samy dodržiavať pri písaní o menšinách. Cieľom je, aby ich komunikácia nebola diskriminačná, ale naopak, aby podporovala porozumenie a rešpekt. Kódex môže mať zopár bodov, ktoré študenti a študentky naformulujú individuálne (práca na doma) alebo v skupinách.

Príklady bodov do kódexu:

- Používaj jazyk, ktorý rešpektuje dôstojnosť každého človeka.
- Nezovšeobecňuj – každý človek je jedinečný.
- Overuj si fakty, nepíš podľa predsudkov.
- Zameraj sa na riešenia, nie na obviňovanie.
- Dávaj priestor hlasom z rôznych komunít.
- Vyhni sa slovám, ktoré nálepkujú alebo ponižujú.
- Zdôrazni pozitívne príklady a prínosy menšín pre spoločnosť.

Zadanie na prácu doma

Nájdite nevhodný titulok v niektorom z médií a prepíšte ho tak, aby bol rešpektujúci a vecný.

Kôš na stereotypy, predsudky a prejavy diskriminácie

Učiteľ/ka umiestni v triede tri nádoby, označí ich slovami Stereotypy, Predsudky a Prejavy diskriminácie. Úlohou študentov a študentiek bude počas jedného týždňa nájsť konkrétne príklady stereotypov, predsudkov a prejavov diskriminácie voči menšinám, s ktorými sa stretnú v médiách, na sociálnych sieťach, alebo na iných miestach v mediálnom a verejnom priestore. Napíšu ich na papierik, roztriedia a „zahodia“ do jedného z košov. Po uplynutí jedného týždňa učiteľ/ka nádoby vyberie a vyhodnotí, či boli jednotlivé prejavy zatriedené správne a uzatvorí aktivitu s tým, že všetky tieto prejavy boli symbolicky „hodené do koša“.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Ivanič, P. (2018), [Obrazy menšín v našich hlavách. Ako napísať o „iných“ bez „iných“](#), Bratislava, Človek v ohrození.

Rusinkova, J. (Ed.) (2025), [Ako jazykom \(ne\)ubližujeme](#), Bratislava, Slovenská akadémia vied.

Rada Európy (2023), [Manual for the design of a training course on intercultural competence – Part 1 and Part 2](#), Štarsburg, Council of Europe Publishing.

Vzdelávacie nástroje a materiály dostupné na portáli [Stories that move](#).

Ondrušek, D. a kol. (2019), [Hodnotové strety hrou](#), Bratislava, PDCS.

Apríl

Stavíme mosty – príprava komunitného podujatia

O aktivite

Aktivita vedie stredoškolských študentov a študentky k navrhovaniu jednodňového komunitného podujatia, ktorého cieľom je prepájať rôzne komunity – etnické, jazykové, generáčné či sociálne. Študenti a študentky pracujú v skupinách, diskutujú o možnostiach, rozvíjajú vlastné nápady a inšpirujú sa konkrétnymi návrhmi. Výstupom je návrh podujatia, ktoré je jednoduché, realizovateľné bez rozpočtu a má presah mimo školu. Na záver sa trieda spoločne rozhodne, ktorý projekt by chcela zrealizovať. Aktivita rozvíja kreativitu, empatiu, komunitné myslenie a schopnosť spolupracovať.

Ciele

- podporiť u študentstva schopnosť vnímať rozmanitosť ako hodnotu
- rozvíjať kreativitu, tímovú spoluprácu a komunitné myslenie
- posilniť vzťah školy k okolitej komunite
- umožniť triede spoločne rozhodnúť, ktorý projekt by chceli zrealizovať

Časová dotácia

Štyri samostatné vyučovacie hodiny rozložené do mesiaca + domáca/ skupinová práca

- **Týždeň 1:** úvodná hodina – brainstorming + inšpirácie (45 minút)
- **Týždeň 2:** práca v skupinách na návrhu projektu (45 minút + domáca práca)
- **Týždeň 3:** prezentácia návrhov (45 minút)
- **Týždeň 4:** spoločné rozhodnutie a plánovanie (45 minút)

Materiály a pomôcky

- ✓ papier, fixky, lepidlo, výkresy (na vizuálne výstupy)
- ✓ digitálne zariadenia (voliteľné – na prezentácie, plagáty, mapy)
- ✓ flipchart alebo tabuľa na zapisovanie nápadov
- ✓ pracovný list na návrh projektu (voliteľné)
- ✓ inšpiratívne projektové nápady (vytlačené alebo premietnuté)

Postup

Týždeň 1

→ **Brainstorming a inšpirácie**

Učiteľ alebo učiteľka privíta študentov a študentky s tým, že v mesiaci apríl ich čaká veľmi zaujímavá aktivita, na ktorej môžu spolupracovať a posunúť svoje nápady aj mimo školy.

„Dnes začíname niečo trochu iné. Budeme spolu premýšľať, ako by sme mohli vytvoriť podujatie, ktoré prepája rôznych ľudí – komunity, kultúry, jazyky, generácie. Niečo, čo by sme ako trieda navrhli, a možno aj zrealizovali. Naša aktivita sa volá Stavíme mosty. Predstavte si jednodňové podujatie, ktoré by mohlo prebiehať tu v škole, na dvore, v komunitnom centre alebo aj online. Nemáme rozpočet, ale máme nápady, energiu a schopnosť spojiť ľudí. Skúste najprv sami alebo vo dvojiciach vymyslieť, čo by tým podujatím mohlo byť. Čo by ste chceli, aby sa dialo? Koho by ste doň chceli zapojiť?“

Študenti a študentky dostanú **10–15 minút na vlastný brainstorming**. Učiteľ/ka chodí medzi nimi, počúva, povzbudzuje, zapisuje návrhy. Ak sa študenti a študentky nevedia rozhodnúť a tápajú, nie sú spokojní so svojimi nápadi, môže im predstaviť napríklad tieto inšpiratívne nápady:

1. Jazyková kaviareň – ako sa povie...?

Študenti a študentky zorganizujú popoludňajšie stretnutie, kam pozvú rodičov, susedov, susedy či známych z rôznych jazykových prostredí. Cieľom bude naučiť sa spoločne jednoduché frázy, zdieľať jazykové kuriozity, vytvoriť jazykový plagát.

2. Recepty z domova – ochutnávkové popoludnie

Ide o jednodňové podujatie, kde študentstvo (s pomocou svojich rodín) prinesie na spoločný stôl jedlá z rôznych kultúr. Na podujatie pozvú miestnu komunitu, vytvoria mini výstavu receptov a ich príbehov. Ochutnávkové popoludnie sa môže konať v škole, komunitnom centre alebo vonku na dvore.

3. Kultúrna výmena – z rôznych svetov

Študenti a študentky pripravujú krátke prezentácie o rôznych kultúrach, ktoré poznajú (vlastné, rodinné, susedské). Pozvú naň verejnosť, vytvoria interaktívne stanovišťa – hudobné, jazykové, s oblečením, príbehové (Živé knižnice).

4. Generačné rozhovory – stretnutie s pamätníkmi

Študentstvo zorganizuje jednodňové stretnutie so seniormi a seniorkami (ideálne z rôznych kultúr), kde sa vymieňajú príbehy, spomienky aj fotografie. Môže sa konať v spolupráci s domovom sociálnych služieb alebo komunitným centrom.

5. Športový deň – mosty cez pohyb

Študenti a študentky pripravujú športové popoludnie, kde sa vytvoria zmiešané tímy z rôznych prostredí – pozvú mladších žiakov a žiačky, rodičov, cudzincov a cudzinky, ľudí zo susedstva. Dôraz sa kladie na spoluprácu, nie na výkon.

→ Rozhodovanie

Následne učiteľ/ka rozdelí študentstvo do skupín po 4-5 členoch. Tí sa spoločne rozhodnú, aký typ podujatia by chceli pripraviť. Učiteľ/ka odpovedá na ich otázky, konzultuje možnosti realizácie a povie im, že nasledujúce dva týždne majú vo voľnom čase alebo na určenej vyučovacej hodine pracovať na svojich nápadoch.

Nasledujúce dva týždne skupiny pracujú na návrhoch. Vytvárajú plagáty, prezentácie, nástenky.

Týždne 2-3

Práca na návrhu projektu (práca na určenej hodine alebo vo voľnom čase)

V nasledujúcich dvoch týždňoch budú študenti a študentky pracovať na svojich návrhoch. Ich úlohou je zdefinovať:

- názov podujatia,
- cieľ (koho prepája, čo chce dosiahnuť),
- miesto, čas, formát,
- popis podujatia (čo konkrétne sa bude diať a ako),
- kto by sa mohol zapojiť (mimo školy),
- čo bude treba pripraviť/ zabezpečiť (bez rozpočtu).

Skupiny študentov a študentiek vytvoria **vizuálny výstup** (plagát, prezentáciu alebo nástenku), ktorý budú následne prezentovať na konci tretieho týždňa v triede. Učiteľ/ka im ponúkne konzultácie, možnosť klásť mu/jej otázky, pomôcť im, ak sa „zaseknú“ na nejakej časti projektu.

Týždeň 3

Prezentácia návrhov

V treťom týždni sa trieda stretáva na prezentáciu návrhov. Každá skupina dostáva priestor na **krátke predstavenie svojho projektu** – maximálne 5 minút. Študenti a študentky hovoria o názve podujatia, jeho cieľoch, mieste konania, zapojených komunitách a o tom, ako by sa dalo zrealizovať bez rozpočtu. Niektorí používajú plagáty, iní prezentácie, niektorí len rozprávajú.

Po každej prezentácii trieda kladie otázky, pýta sa na detaily, navrhuje vylepšenia. Učiteľ/ka zapisuje kľúčové myšlienky na tabuľu alebo flipchart – názvy projektov, cieľové skupiny, silné stránky návrhov.

Na záver hodiny vyzve študentov a študentky, aby nasledujúci týždeň uvažovali, ktorý projekt by radi realizovali spoločne ako trieda. Ešte neurobia finálne rozhodnutie, iba o ňom uvažujú.

Týždeň 4

Spoločné rozhodnutie a plánovanie

V poslednom týždni učiteľ/ka pozve študentstvo, aby sa vrátili k tomu, čo počas predchádzajúcich týždňov vytvorili.

Navrhne: „Skôr než sa rozhodneme, podme si ešte raz porozprávať, ako ste nad svojím projektom uvažovali. Čo vás na ňom najviac bavilo? Čo by podľa vás mohlo fungovať aj v skutočnosti?“

Skupiny zdieľajú svoje dojmy, niektorí hovoria o tom, čo sa naučili, iní o tom, čo by chceli naozaj zrealizovať v skutočnosti. Učiteľ/ka zapisuje kľúčové myšlienky na tabuľu, predovšetkým slová ako spojenie, príbehy, jednoduchosť, komunita.

Po reflexii **trieda pristúpi k rozhodnutiu**. Učiteľ/ka navrhne otvorenú diskusiu, v ktorej sa hľadá konsenzus. Študenti a študentky porovnávajú návrhy, zvažujú, čo je realistické, čo by malo najväčší pozitívny vplyv, čo ich najviac oslovilo. Napokon **sa zhodnú na jednom projekte** – napríklad jazykovej kaviarni alebo výstave receptov.

Keď je projekt odobrený väčšinou, **trieda sa pustí do plánovania**. Učiteľ/ka im pomáha rozdeľovať úlohy:

„Kto pripraví pozvánku? Kto zabezpečí priestor? Kto osloví hostí? Kto bude moderovať podujatie?“

Študenti a študentky si úlohy zapisujú, vytvárajú zoznam krokov, ktoré treba urobiť. Termín podujatia sa zapíše do triedneho plánu – s návrhom miesta, času a formátu. Učiteľ alebo učiteľka navrhne, že by bolo vhodné prizvať do plánovania aj niekoho zvonka – napríklad niekoho z miestnych komunít, občianskych združení, samosprávy a podobne.

Tipy pre učiteľstvo

- Učiteľ/ka by mal/a **povzbudiť študentov a študentky, aby mysleli lokálne** – čo by mohlo fungovať v ich okolí, čo by mohlo zaujať ľudí v ich meste/ obci?
- Je vhodné, aby sa **učiteľ/ka spoločne so študentmi a študentkami zamyslel/a, akú rozmanitosť majú v meste/ obci**. Aké komunity je možné prepájať? Ako zabezpečiť, aby sa pri realizácii aktivít na nikoho nezabudlo?
- Učiteľ/ka by mal/a skupinám **pomáhať klásť si praktické otázky**. Napríklad: Kto by na podujatie prišiel? Čo by potrebovali na realizáciu?
- Je dôležité **podporiť rozmanitosť návrhov** – nie všetko musí byť kultúrne, môže ísť aj o šport, jazyk či príbehy.
- V prípade potreby môže učiteľ/ka študentstvu **ponúknuť štruktúrovaný pracovný list na návrh projektu**.
- Ak sa trieda rozhodne projekt zrealizovať, je dobré, aby im **učiteľ/ka pomohol/pomohla nájsť spojencov v škole a v komunite**.

Nápady na rozšírenie aktivity

Prepojenie s inými predmetmi

Aktivita sa prirodzene prepája s viacerými oblasťami vyučovania. V rámci jazykových predmetov môžu študenti a študentky pracovať s viacjazyčnými pozvánkami, prekladmi alebo rozhovormi. Občianska náuka alebo etická výchova poskytuje priestor na diskusiu o komunite, občianskej angažovanosti a rozmanitosti. V iných predmetoch môžu študenti a študentky vytvárať vizuálne výstupy – plagáty, mapy, výstavy či scénografiu podujatia. Učiteľ/ka môže aktivitu rozšíriť aj do projektového vyučovania alebo medzipredmetového bloku.

Vytvorenie triedneho portfólia projektov

Všetky návrhy, ktoré študenti a študentky vytvorili počas aktivity, môžu byť zhromaždené do triedneho portfólia – napríklad formou výstavy na chodbe školy, digitálnej prezentácie alebo nástenky. Každý projekt môže byť doplnený o krátky popis, vizuál a reflexiu skupiny. Takáto výstava podporuje uznanie práce všetkých skupín, aj tých, ktorých návrh sa nerealizoval. Toto môže fungovať aj ako „zásobník“ komunitných projektov, z ktorého môže škola alebo študentstvo vyberať, keď sa naskytne vhodná príležitosť.

Zapojenie rodičov, susedov, komunitných organizácií či miestnych friem

Učiteľ/ka môže svojich študentov a študentky povzbudiť, aby do plánovania alebo realizácie projektu prizvali ľudí mimo školy – napríklad rodičov, susedov a susedy, zástupcov a zástupkyne komunitných centier, knižníc či miestnych organizácií. Môže ísť o jednoduché pozvanie na podujatie, rozhovor, pomoc s priestorom alebo zdieľanie príbehov. Takéto zapojenie posilňuje komunitný rozmer aktivity a vytvára nové väzby.

Prezentácia projektu na školskom podujatí alebo v školskom časopise

Projekt vybraný na realizáciu môžu študenti a študentky predstaviť aj širšiemu školskému publiku – napríklad počas Dňa otvorených dverí, školského festivalu, komunitného dňa alebo v školskom časopise. Môžu o podujatí pripraviť článok, rozhovor, fotodokumentáciu alebo krátke video. Tým sa aktivita stáva viditeľjšou a inšpiratívnou aj pre ostatné triedy v škole.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Endrštová, V. a kol. (2014), [Metodika programu Active Citizens](#), Praha, British Council a Človek v tísni

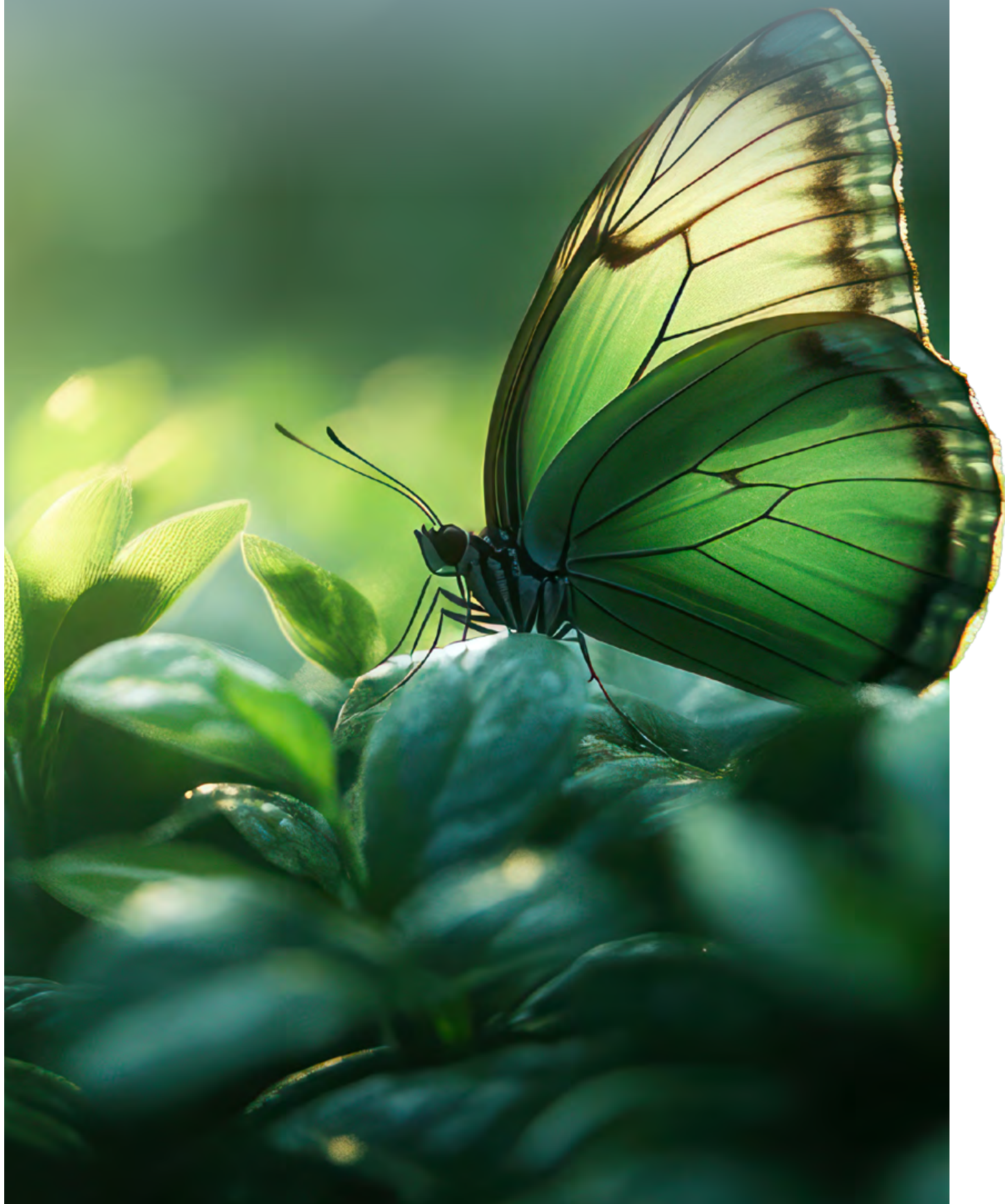
Agora Central Europe (2021-2023), [Agora ve školách. Metodická příručka pro učitele. Aktivní občanství a participace](#), Praha.

Celosvetové hnutie [Design for Change](#) a ich metodické príručky, plány vyučovacích hodín a ďalšie zdroje.

Carvalho da Silva, M. (Ed.) (2008), [Global education guidelines. Concepts and methodologies on global education for educators and policy makers](#), Lisabon, North-East Centre of the Council of Europe.

Máj

Naša globálna komunita – efekt motýlích krídel

O aktivite

Aktivita študentom a študentkám približuje globálnu prepojenosť sveta a zdôrazňuje, že záujem o dianie aj vo vzdialených regiónoch môže mať významný vplyv na každého z nás. Pre študentov a študentky vytvára priestor na reflexiu svetového diania (najmä v súvislosti s migráciou) a jeho prepojenosť so Slovenskom, s ich mestom a nimi samotnými. Práca s novinovými výstrižkami (či inými informáciami) im umožňuje zamyslieť sa nad globálnymi súvislosťami migrácie a nad mnohvrstevnosťou motívov ľudí, ktorí migrujú.

Ciele

- uvedomiť si globálnu prepojenosť sveta a vzájomnú závislosť medzi regiónmi
- posilniť zodpovednosť jednotlivca voči spoločnosti a svetu, v ktorom žije
- pochopiť, že správanie a rozhodnutia jednotlivcov môžu mať vplyv na lokálnej aj globálnej úrovni
- rozvíjať porozumenie príčin a dôvodov, pre ktoré ľudia migrujú do iných regiónov sveta

Časová dotácia

dve vyučovacie hodiny počas dvoch po sebe nasledujúcich týždňov + domáca príprava študentov a študentiek

Materiály a pomôcky

- ✓ obrázok motýlich krídel – premietnutý projektorom alebo vytlačený a nalepený na dobre viditeľnom mieste v triede
- ✓ výstrižky z novín či iné vytlačené ukážky správ z celého sveta
- ✓ loptička

1 Táto aktivita je inšpirovaná aktivitami
[Morningside Center for Teaching Social Responsibility.](#)

Postup

Týždeň 1

➔ Úvod (5 minút)

Učiteľ/ka si **pred vyučovacou hodinou pripraví niekoľko výstrižkov z novin a časopisov (približne 10) alebo krátke úryvky či príspevky zo sociálnych sietí o svetovom dianí.** Pri každom vystavenom výstrižku bude pripravených 10 jeho kópií, ktoré si študenti a študentky budú môcť zobrať. Malo by ísť o témy spojené s migráciou – humanitárne krízy, ozbrojené konflikty, ale aj klimatické zmeny či extrémna chudoba. To všetko sú okolnosti, ktoré môžu viesť k migrácii obyvateľstva daných regiónov sveta do bezpečnejších a ekonomicky vyspelejších častí, vrátane Slovenska.

Učiteľ/ka **rozvešia výstrižky na rôzne miesta v triede** tak, aby bolo možné k nim prístupit' a prečítať si ich. Potom **začne hodinu s predstavením témy (5 minút):**

„Dnes sa budeme rozprávať o efekte motýľích krídel. Vie niekto, čo to znamená?“

Študenti a študentky môžu hovoriť, ako rozumejú pojmu efekt motýľích krídel, či už o ňom počuli a v akých súvislostiach. Po skončení reflexie učiteľ/ka zosumarizuje, čo bolo povedané a ponúkne komplexné vysvetlenie pojmu:

„Koncept motýľích krídel možno najjednoduchšie opísať takto: Maličká zmena v jednom mieste a čase môže viesť k obrovským a nepredvídateľným zmenám niekde inde a neskôr. Predstavte si, že v Brazílii mávne motýľ krídlami – tento nepatrný pohyb vzduchu teoreticky môže (po reťazci ďalších udalostí) spôsobiť tornádo v Texase o niekoľko týždňov. Tento koncept je dôležitý, pretože ukazuje, **ako je svet prepojený.**

Napríklad: Malé zvýšenie cien ropy v jednej krajine (napr. v reakcii na ekonomické sankcie) vedie ku **globálnej inflácii** a následne k protestom v úplne inej krajine. Alebo, jeden dezinformačný príspevok na sociálnej sieti v Ázii sa o niekoľko hodín stáva celosvetovým trendom, ktorý ovplyvňuje voľby v Európe. Rýchle odlesňovanie jedného dažďového pralesa (malá lokálna zmena) mení globálne modely vlhkosti a zrážok, čo prispieva k **suchám v tisícky kilometrov vzdialených regiónoch.** Dnes už efekt motýľích krídel nemusí spustiť len človek či príroda – ale aj kód.

Chyba v kóde jednej globálnej banky môže spustiť dominový efekt, ktorý otrasie celým finančným trhom. Koncept motýľích krídel nám hovorí, že **žiadne rozhodnutie, ani to najmenšie, nie je izolované.**

Ukazuje, že **naše činy majú globálny dosah** a že riešenie globálnych problémov si vyžaduje zmeny v správaní na tej najmenšej, individuálnej úrovni.”

Po tomto úvode dá učiteľ/ka **priestor na otázky (1-2 minúty)** a pokračuje s aktivitou.

➔ Výber správ a diskusia (40 minút)

Vyzve študentov a študentky, aby sa **v tichosti prešli po triede a prečítali si všetky výstrižky rozvešané na rôznych miestach.** Požiada ich, aby si **vybrali jeden, ktorý má pre nich nejaký význam** alebo v nich nejakým spôsobom zarezonoval. Zoberú si jeho kópiu.

Po skončení učiteľ/ka vyzve študentov a študentky, aby sa vrátili na svoje miesta do kruhu.

V nasledujúcej časti prebieha **diskusia o výstrižkoch, ktoré si študenti a študentky v triede vybrali** (20 minút).

Na udeľovanie slova v diskusii sa používa loptička – ten, kto má loptičku, má slovo a ostatní ho neprerušujú. Toto pravidlo učiteľ/ka objasní pred začiatkom samotnej diskusie. Okrem toho stanoví **základné pravidlá pre rešpektujúci dialóg.** Zdôrazní, že nikoho neprerušujeme, nehodnotíme pocity ani názory a že **zdieľanie je úplne dobrovoľné.** Pripomenie, že každý má právo **odmietnuť zdieľanie** bez udania dôvodu (napr. prenechaním loptičky ďalšiemu človeku).

Učiteľ/ka hodí loptičku prvému študentovi alebo študentke a vyzve ho/ju na zdieľanie, **prečo si vybral/a práve tento výstrižok, čo vie o danom príbehu/ správe.** Po skončení svojho zdieľania potom hodí loptičku svojmu spolužiakovi alebo spolužiačke. Takto aktivita pokračuje, až kým sa nevystriedajú všetci (alebo aspoň väčšina).

Potom učiteľ/ka zosumarizuje, čo zaznelo v diskusii a predstaví zadanie na domácu prípravu. Úlohou študentov a študentiek je **zobrať si zvolený výstrižok domov a do najbližšej hodiny si o ňom pripraviť úvahu.** Cieľom je pokúsiť sa zodpovedať na nasledujúce otázky:

- ? Čo podľa vás viedlo k tejto udalosti, ktorá je opísaná vo výstrižku? Aký malý čin vo svete túto udalosť spôsobil alebo jej, naopak, mohol predísť?
- ? Dotýkajú sa tieto udalosti vás osobne? Ak áno, ako? Ak nie, prečo si to myslíte?
- ? Ako súvisí táto udalosť s tým, čo sa deje na Slovensku alebo v našom meste? Prečo si to myslíte?
- ? Dotýkajú sa nás tieto udalosti priamo alebo nepriamo?
- ? Ako by sme na tieto udalosti mohli uplatniť koncept motýlích krídel, o ktorom sme si hovorili na začiatku hodiny?
- ? Môže naše individuálne správanie v tejto súvislosti spôsobiť nejakú zmenu?

Svoju úvahu môžu dať na papier, môžu si ju nahráť ako hlasovku, spracovať ju ako krátke video, alebo si ju môžu len premyslieť.

Týždeň 2

Učiteľ/ka otvorí vyučovaciu hodinu otázkou, ako sa študentom a študentkám pracovalo na svojich úvahách, či bolo niečo ťažké, či si potrebovali dohľadávať ďalšie informácie a podobne (5-10 minút).

Nasleduje **zdieľanie pripravených úvah (30 minút)**. Skupina opäť používa loptičku na udeľovanie slova. Učiteľ/ka pripomenie pravidlá pre rešpektujúci dialóg, ktoré si stanovili na predchádzajúcej hodine. Po zdieľaní každého člena/členky triedy nasleduje priestor na otázky od spolužiakov a spolužiačok.

Keď sa vystriedajú, učiteľ/ka zosumarizuje, čo bolo povedané a študentstvu ponúkne **krátku záverečnú reflexiu (5 minút)**:

„Na minulej hodine sme začali motýľom v Brazílii a dnes sme skončili správami o rôznych svetových udalostiach, ktoré sa týkajú migrácie a dôvodov, pre ktoré ľudia migrujú. Zistili sme, že žiadny príbeh z výstrižkov sa nezačína z ničoho nič. Každý globálny titulok je dôsledkom miliónoch malých rozhodnutí, ktoré sa udiali na druhom konci planéty, a zároveň je aj štartom pre ďalšiu reťazovú reakciu, ktorá sa nás dotýka. Vidíme, že sme súčasťou globálneho systému.“

Najdôležitejšia otázka pre nás znie: Ak v jednom globálnom systéme dokáže nepatrný čin spustiť tornádo, akú moc má potom v našom **malom, lokálnom systéme – v tejto triede a komunite – pozitívny čin?**

Koncept motýľích krídel nás učí, že nemôžeme byť len pasívni diváci a diváčky globálneho diania. Naopak, hovorí nám, že aj ten najmenší prejav **empatie, rešpektu alebo ochoty spoznať iného človeka, ktorého vnímame stereotypne, je tým motýľím krídlom** v našom bezprostrednom okolí.

Tým, že sa zastanete spolužiaka/spolužiačky, čo čelí predsudkom, alebo sa aktívne snažíte porozumieť kultúre nového študenta či študentky, spúšťate **pozitívnu reťazovú reakciu**. Budujete dôveru, prelamujete bariéry, a to sú základy, na ktorých stojí každá silná a otvorená spoločnosť. Svet sa mení nielen prostredníctvom veľkých udalostí, o ktorých informujú médiá, ale aj v tichom, každodennom rozhodovaní každého z vás. **A práve na tom záleží najviac.** Ďakujem vám za dnešnú diskusiu."

Tipy pre učiteľstvo

Citlivosť a trauma

V prípade, že si študent/ka vyberie výstrižok týkajúci sa konfliktu, migrácie alebo inej traumatizujúcej témy, s ktorou má osobnú skúsenosť, je dôležité byť mimoriadne **empatický a stručný**. Akékoľvek hlbšie zdieľanie citlivých skúseností je potrebné nechať na kolegov alebo kolegyni s odbornými znalosťami z psychológie či špeciálnej pedagogiky (ak sú v škole k dispozícii) alebo iné odborné zdroje. **Nie je vhodné nútiť študenta/ku hovoriť** o osobných skúsenostiach spojených s výstrižkom.

Jazyková bariéra

Ak sú v triede študenti a študentky s jazykovou bariérou, je dôležité dbať na to, aby boli **výstrižky preložené** do ich materinského jazyka alebo do jazyka, ktorému rozumejú (napr. angličtina). **Používanie mobilov na rýchly preklad textu** v prípade neporozumenia by malo byť povolené.

Nápady na rozšírenie aktivity

Na ďalšej hodine môžu študenti a študentky pripraviť plán niekoľkých krokov, ktoré môžu podniknúť na to, aby aj oni a ony prispeli k zmene.

Plán pozitívneho efektu motýľích krídel

Učiteľ/ka môže vyzvať študentov a študentky, aby si z výstrižkov vybrali jeden konkrétny globálny problém a navrhli k nemu **jeden konkrétny, merateľný a realistický individuálny čin** (svoje "motýlie krídlo"), ktorý sú ochotní počas nasledujúceho mesiaca zrealizovať. Môže ísť **napríklad o nasledovné prísľuby**:

- **príspevok do humanitárnej zbierky**: prísľub prispieť sumou, ktorú si môžu dovoliť, na humanitárnu zbierku overenej organizácie,
- **zorganizovanie humanitárnej zbierky vo svojej škole**: napríklad zbierky školských pomôcok alebo kníh pre deti s utečeneckou skúsenosťou,
- **boj proti dezinformáciám**: prísľub nešíriť neoverenú správu v online priestore a informácie vždy overiť aspoň dvoma zdrojmi,
- **podpora inklúzie**: prísľub začať sa pravidelne rozprávať s novým spolužiakom/spolužiačkou alebo sa zapojiť do miestneho dobrovoľníckeho programu, ktorý podporuje medzikultúrny dialóg a spájanie (ak je taký v meste dostupný).

Každý študent a každá študentka napíše svoj prísľub na malý papier a pripne ho na "Motýliu stenu" alebo "Stenu pozitívnej zmeny" v triede.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Viac informácií o globálnom vzdelávaní je dostupných na nasledujúcich odkazoch:

Projekt [globálneho vzdelávania](#), ktorý realizovalo konzorcium organizácií Človek v ohrození, PDCS, CEEV Živica a Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici.

[Štátny pedagogický ústav \(bývalý\)](#)

[Platforma Ambrela](#)

[Slovenský skauting](#)

Jún

Reflexie a oslavy: zhodnotenie školského roka
a spätná väzba na realizované aktivity

O aktivite

Na záver školského roka si učiteľ/ka s triedou zreflektuje celoročné aktivity zamerané na kultúrnu rozmanitosť a prekonávanie predsudkov. Po úvodnom zhrnutí a rekapitulácii aktivít nasleduje anonymná anketa so 14 otázkami, v ktorej študenti/ky zhodnotia svoj posun v oblastiach ako rešpekt, empatia či porozumenie migrácii a kultúrnej rozmanitosti. Výsledky následne pedagóg alebo pedagogička spracuje pre celú triedu do troch kategórií podľa úrovne zmeny. Študenti a študentky si tiež vytvoria symbolické odmeny, ktoré si navzájom odovzdajú, a spoločne oslávia posun výstavou týchto odmiern v triede.

Ciele

- zreflektovať osobný a kolektívny posun študentstva v oblastiach empatie, rešpektu, porozumenia kultúrnej rozmanitosti a prekonávania predsudkov
- zhodnotiť vplyv celoročných aktivít na postoje, vedomosti a správanie študentstva prostredníctvom jednoduchej ankety a reflexie výsledkov
- podporiť sebauvedomenie a sebareflexiu, aby si študenti a študentky uvedomili svoje silné stránky aj oblasti, v ktorých sa môžu ďalej zlepšovať
- vytvoriť pozitívnu spätnú väzbu a atmosféru uznania cez symbolické odmeny a spoločnú oslavu pokroku
- vizualizovať výsledky triedy prostredníctvom grafického výstupu (napr. plagátu), ktorý bude pripomínať hodnoty rešpektu, empatie a rozmanitosti aj po skončení programu

Časová dotácia

dve vyučovacie hodiny + práca na doma

Materiály a pomôcky

- ✓ tabuľa alebo flipchart
- ✓ papier a perá na poznámky
- ✓ anketové otázky vytlačené pre všetkých študentov a študentky, hárok na ich vyhodnotenie a vizualizácia výsledkov
- ✓ otázky do diskusie a reflexie

Postup

1. vyučovacia hodina

➔ Úvod (10 minút)

Učiteľ/ka krátko **zrekapituluje aktivity** počas jednotlivých mesiacov školského roka.

Vyzve študentov a študentky, aby sa **podelili o to, ako jednotlivé aktivity vnímali**, čo sa im páčilo, čo menej, čo bolo pre nich prínosné, či ich niečo prekvapilo, pobavilo, či sa niečím stretli po prvýkrát a či realizované aktivity nejako zmenili ich vnímanie, názory a pohľad na kultúrnu rozmanitosť a ľudí s odlišným pôvodom.

➔ Záverečná anketa (25 minút)

Následne učiteľ/ka predstaví aktivitu Záverečná anketa, ktorá pozostáva zo 14 otázok, na ktoré je možné odpovedať ÁNO / TROCHU / NIE. Študenti a študentky anonymne vyplnia anketu a odovzdajú ju na vyhodnotenie.

Každý študent a študentka v triede dostane vytlačený hárok s nasledujúcim zadáním a anketovými otázkami:

„Porovnajte vašu situáciu na začiatku školského roka a teraz a skúste zhodnotiť, či sa niečo zmenilo. Odpovedzte na nasledujúce anketové otázky. Vyberte niektorú z odpovedí: ÁNO / TROCHU / NIE“

- 1.** Som vnímavejší/šia k ľuďom, ktorí pochádzajú z iných krajín, kultúr a/alebo prostredí.
- 2.** O iných kultúrach som sa dozvedel/a veci, ktoré som predtým nevedel/a.
- 3.** Dokážem si dnes lepšie predstaviť, ako sa môže cítiť niekto, kto prichádza z iného prostredia než ja.
- 4.** Naučil/a som sa, ako sa správať viac rešpektujúco k ľuďom, ktorí sú odlišní.
- 5.** Uvedomil/a som si, že aj ja mám niekedy predsudky.
- 6.** Učím sa predsudky rozpoznať a pracovať na ich prekonávaní.
- 7.** Mal/a som možnosť lepšie spoznať niektorých spolužiakov a spolužiačky, ktorých/é som predtým veľmi nepoznal/a.
- 8.** Viac si vážim rozmanitosť v triede, škole, komunite a/alebo spoločnosti.
- 9.** Zaujíma ma, ako svet vnímajú ľudia z iného kultúrneho alebo sociálneho prostredia.
- 10.** Zmenil sa môj pohľad na migráciu a dôvody, prečo ľudia opúšťajú svoju krajinu.
- 11.** Atmosféra v našej triede sa zlepšila, viac sa navzájom rešpektujeme.
- 12.** Rozmanitosť vnímam skôr ako príležitosť než problém.
- 13.** Upozorňujem iných, že predsudky môžu mať negatívny vplyv na ľudí, ktorých sa týkajú.
- 14.** Zapájam sa do aktivít, ktorých cieľom je, aby si ľudia navzájom lepšie porozumeli a rešpektovali sa.

Učiteľ/ka dá potom študentstvu v triede **priestor, ak sa chcú podeliť** s tým, ako odpovedali na jednotlivé otázky.

Môže použiť nasledujúce otázky pre ďalšiu reflexiu:

- ❓ Pri ktorej otázke si sa musel/a najviac zamyslieť nad sebou? Čo ti to ukázalo?
- ❓ Zmenil sa tvoj pohľad na niektoré veci oproti začiatku školského roka? Ak áno, v čom konkrétne?
- ❓ Sú oblasti, v ktorých cítiš, že by si sa chcel/a ešte zlepšiť? Ktoré to sú?
- ❓ Aký najdôležitejší moment alebo aktivita počas roka ti pomohli zmeniť postoj alebo názor?
- ❓ Cítiš, že sa zmenila aj atmosféra v triede? V čom konkrétne to vnímaš?
- ❓ Ako môžeme ako trieda ďalej rozvíjať rešpekt a porozumenie medzi sebou a k iným?
- ❓ Ak by si mal/a vybrať jednu vec, ktorú si sa tento rok naučil/a o rozmanitosti, čo by to bolo?
- ❓ Čo by si odkázal/a svojim spolužiakom, spolužiačkam alebo budúcej generácii o tom, prečo je dôležité učiť sa o iných kultúrach a kultúrnej rozmanitosti?

Vyhodnotenie ankety pre celú triedu učiteľ/ka prinesie až **na ďalšiu vyučovaciu hodinu**.

Na konci tejto vyučovacej hodiny zadá študentstvu nasledujúcu úlohu/prácu na doma.

➔ **Zadanie práce na doma (10 minút)**

Učiteľ/ka **rozdelí študentov a študentky do dvojíc**. Dvojice budú mať za úlohu navzájom si vymyslieť a vytvoriť symbolické odmeny za absolvovanie všetkých aktivít počas školského roka a prinesú ich na ďalšiu vyučovaciu hodinu, keď si ich navzájom medzi sebou odovzdajú.

Týmito odmenami môžu byť diplom, poďakovanie, list, odznak, náramok, čokolka, čím si študenti a študentky v triede navzájom prejavia ocenenie a rešpekt za aktivity počas celého školského roka. Odmena môže symbolizovať kultúrnu rozmanitosť, porozumenie a spoluprácu.

Príprava na 2. vyučovaciu hodinu

Učiteľ/ka pripraví vyhodnotenie záverečnej ankety. Odpovede pre celú triedu vyhodnotí nasledujúcim spôsobom. Anketové otázky rozdelí do troch kategórií:

- V čom sme sa zlepšili – sem budú patriť všetky otázky, na ktoré väčšina študentov a študentiek odpovedala áno.
- V čom sme sa posunuli, ale ešte na tom musíme popracovať – sem budú patriť otázky, na ktoré približne polovica študentov/študentiek odpovedala áno.
- V čom potrebujeme pridať – sem budú patriť otázky, na ktoré menej ako polovica študentov/študentiek odpovedala áno.

Vyhodnotenie ankety môže vyučujúci/vyučujúca pripraviť formou prezentácie, plagátu, tabuľky, diagramu a podobne, aby mohol/a triede predstaviť výsledky na ďalšej vyučovacej hodine.

2. vyučovacia hodina

➔ Reflexia a oslava výsledkov

Učiteľ/ka si pripraví **spätnú väzbu o tom, ako trieda pracovala počas celého roka** na jednotlivých aktivitách. Môže spomenúť, čo ho/ju prekvapilo, potešilo, v čom sa podľa neho/nej trieda posunula a na čom ešte potrebuje popracovať. Na záver môže zosumarizovať, prečo je potrebné sa venovať téme kultúrnej rozmanitosti.

Učiteľ/ka **spojí spätú väzbu s výsledkami ankety**, ktoré predstaví celej triede. Dá im **priestor na diskusiu** o tom, ako vnímajú výsledky, či ich niečo zaujalo alebo prekvapilo, ako vnímajú témy a oblasti, v ktorých sa výrazne posunuli a ako tie, ktoré je ešte potrebné rozvíjať a pracovať na nich.

Študenti a študentky si na túto vyučovaciu hodinu **prinesú vytvorené odmeny a navzájom si ich odovzdajú**.

Následne usporiadajú v rámci triedy malú výstavu všetkých odmien, pričom si môžu navzájom povedať, akú formu odmeny vymysleli, ako ju vytvorili a čo odmena predstavuje alebo symbolizuje, čo ňou chceli vyjadriť.

Tipy pre učiteľstvo

- Na záverečnú hodinu môže učiteľa/ka spolu so študentami/kami pripraviť malé **občerstvenie, vyzdobit triedu** a spraviť tak záverečnú hodinu viac uvoľnenou a slávnostnou,
- Ak zostane na druhej vyučovacej hodine časový priestor, môžu študenti a študentky **vizuálne dotvoriť výstavu** podľa svojej fantázie a predstáv,
- Aj výsledky ankety môžu spoločne **dotvoriť a graficky upraviť**, prípadne ich spracovať tak, aby ich bolo možné vytlačiť a umiestniť v triede. Študenti a študentky môžu prípadne pracovať v skupinách a vytvoriť viac verzií zobrazenia výsledkov ankety,
- Učiteľ/ka môže mať **pripravených niekoľko odmien** pre prípad, že niekto z dvojice nepríde na hodinu alebo nemá pre svojho spolužiaka/spolužiačku pripravenú odmenu. Nikto by nemal zostať bez symbolickej odmeny,
- Reflexia aktivít počas školského roka, alebo výsledkov ankety môže prebehnúť **v menších skupinách**, niektorým študentom a študentkám to môže uľahčiť zdieľanie svojich názorov a pocitov,
- **Nižšie je uvedený hárok pre učiteľa/ku na spracovanie výsledkov ankety**. Učiteľ/ka v ňom označuje len políčka pre konkrétnu otázku a konkrétneho študentka/ku s odpoveďou ÁNO. Nakoniec treba spočítať celkový počet kladných odpovedí pre jednotlivé otázky a rozčleniť ich do skupín podľa počtu kladných odpovedí (1. skupina – väčšina odpovedala áno, 2. skupina – približne polovica odpovedala áno, 3. skupina – menej ako polovica odpovedala áno).

Číslo otázky	Študent/ka 1	Študent/ka 2	Študent/ka 3	.....	Študent/ka XYZ (podľa počtu študentov)	Celkový počet odpovedí ÁNO
1.						
2.						
3.						
....						
14.						

- Anketu by bolo možné v triede zrealizovať aj s pomocou niektorého z **online nástrojov**, čo by mohlo uľahčiť jeho spracovanie. Avšak učiteľ/ka by mal/a zvoliť takú formu, aby dal/a všetkým v triede viac času a priestoru na premýšľanie a reflexiu.

Nápady na rozšírenie aktivity

- Výsledky ankety môžu študenti a študentky rôznymi spôsobmi vizualizovať a spracovať napríklad do **mapy** alebo **stromu zmeny**, čo im bude pripomínať aktivity, ktoré počas školského roka absolvovali a témy, na ktorých pracovali,
- Diskusia a reflexia v menších skupinách o aktivitách realizovaných počas školského roka aj o výsledkoch ankety, môže byť v jednotlivých skupinách zameraná len **na jednu otázku z ankety alebo konkrétnu tematickú oblasť**, aby ju mohli prebrať viac do hĺbky,
- Študenti a študentky môžu vytvoriť **infografiku zobrazujúcu „triedu rozmanitosti“**, ktorá vizuálne ukáže, ako trieda vníma rozmanitosť a čo sa naučila,
- Výstava odmien môže byť **sprístupnená aj pre iných** – napr. pre iné triedy, rodičov a učiteľský zbor,
- Študenti/ky môžu spoločne vytvoriť **triedne zásady rešpektu** – spoločné pravidlá, ktoré reflektujú, čo sa trieda naučila o vzájomnom porozumení.

Ďalšie zdroje informácií a podpory

Rada Európy (2023), [Manual for the design of a training course on intercultural competence – Part 1 and Part 2](#), Štarsburg, Council of Europe Publishing.

Ondrušek, D. a kol. (2019), [Hodnotové strety hrou](#), Bratislava, PDCS.

Ďalšie zdroje a potenciálni partneri

Úspešné začleňovanie študentov a študentiek s migračným pôvodom na stredných školách si vyžaduje nielen odhodlanie učiteľov a učiteľiek, ale aj systémovú podporu a externé partnerstvá. Pre dlhodobú a efektívnu inklúziu je kľúčové prepojiť školské prostredie so špecializovanými organizáciami, ktoré poskytujú právnu, metodickú a kontextuálnu pomoc. Tieto subjekty – od mimovládnych organizácií cez štátne inštitúcie až po medzinárodné organizácie – sú neoceniteľným zdrojom informácií o migračných trendoch a potrebách cudzincov/niek a utečencov/niek a zároveň ponúkajú **špecializované školenia** (napr. na riešenie konfliktov, globálne alebo interkultúrne vzdelávanie). Vďaka partnerstvu s nimi môžu školy získať **hotové metodiky, realizovať zážitkové aktivity** (ako napr. Živé knižnice) alebo dokonca zapojiť študentov do dobrovoľníckeho či komunitného programu. Nasledujúci zoznam predstavuje kľúčových partnerov, ktorí pomôžu prehĺbiť vedomosti učiteľov a učiteľiek, realizovať aktivity a posilniť ľudskoprávne a inkluzívne prostredie v školách.

Mimovládne organizácie na Slovensku

Platforma rozvojových organizácií - Ambrela

Platforma rozvojových organizácií – **Ambrela** je strešná organizácia združujúca takmer tri desiatky slovenských mimovládnych, humanitárnych, rozvojových a vzdelávacích organizácií.

Ambrela sa venuje aj **globálnemu vzdelávaniu**. Ich cieľom je zvyšovať povedomie o globálnych témach, ako je migrácia, humanitárna pomoc a rozvojová spolupráca.

CEEV Živica

CEEV Živica je známa svojou prácou v oblasti ekologickej a environmentálnej výchovy, no zároveň sa venuje **podpore komunity a budovaniu inkluzívnych škôl**. Pre učiteľov a učiteľky môžu byť zdrojom aktivít zameraných na **komunitnú prácu a projektové vyučovanie**, ktoré prirodzene spája študentstvo rôznych kultúr pri riešení spoločných lokálnych

problémov. Podporujú prístup, kedy je inklúzia vnímaná ako súčasť širšej školskej kultúry. Zároveň sa venujú aj **globálnemu vzdelávaniu, v rámci ktorého sa sústreďujú aj na tému stereotypov a predsudkov**.

Centrum pre výskum etnicity a kultúry

Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) je mimovládna organizácia, ktorá sa dlhodobo venuje **výskumu a analýzám v oblasti migrácie, etnických vzťahov a interkultúrnej komunikácie na Slovensku**. Poskytuje hĺbkové **kontextuálne a analytické informácie potrebné pre pochopenie rôznorodosti a pre tvorbu dlhodobých inkluzívnych riešení**. CVEK sa podieľa na vypracovávaní integračných stratégií na lokálnej úrovni (v spolupráci s mestami a medzinárodnými organizáciami, napr. UNICEF). CVEK organizuje **interkultúrne tréningy pre rôzne profesijné skupiny** na rozvoj zručností potrebných pre fungovanie v rozmanitom svete. Organizácia tiež vyvinula **metodickú príručku pre prevenciu radikalizácie mladých ľudí** či **metodiku zapájania mladých do rozhodovania**. Pomáha učiteľstvu a vedeniu škôl **pochopiť zložité systémové aspekty inklúzie, rozvíjať školskú politiku a efektívne prekonávať stereotypy a predsudky** v triede prostredníctvom vedecky podložených poznatkov.

CKO - Centrum komunitného organizovania

CKO sa venuje **posilňovaniu občianskej spoločnosti a aktivizácii miestnych komunít**. Pre stredné školy môže byť užitočné pri realizácii aktivít, ktoré spájajú študentov a študentky s rôznym pôvodom s cieľom **spoločného riešenia problémov v ich okolí**. Dlhodobo realizuje program **Školy za demokraciu**, v rámci ktorého sa zameriavajú na prostredie základných a stredných škôl v Banskobystrickom kraji. Na workshopoch sa zameriavajú na rozvoj kritického myslenia. Využívajú metodiku **Cultures Interactive**, živé knižnice a ďalšie. Ich metodiky pomáhajú učiteľom a učiteľkám rozvíjať participatívne projekty, kde sa študenti s migračným pôvodom stávajú aktívnymi spolutvorcami zmien, čím si budujú pocit príslušnosti a prekonávajú pasivitu.

Človek v ohrození

Organizácia sa primárne venuje humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráci, no má rozsiahle skúsenosti

s **globálnym vzdelávaním a prácou so znevýhodnenými skupinami** na Slovensku. Pre školy predstavuje partnera v oblasti **globálneho a interkultúrneho vzdelávania**, ktoré pomáha študentom a študentkám chápať príčiny migrácie a budovať empatiu voči ľuďom prichádzajúcim z krízových oblastí. Organizujú projekty a aktivity, ktoré dopĺňajú teoretickú výučbu o praktické, príbehové a zážitkové prvky. Využívajú **metódy zážitkovej pedagogiky** pri priamom vzdelávaní mládeže na seminároch, tréningoch, letnej škole, pomocou dobrovoľníctva, podporou lokálnych kampaní, alebo prácou vo vylúčených komunitách.

EDUMA

EDUMA sa primárne zameriava na **interkultúrne vzdelávanie, rozvoj sociálnych zručností a prevenciu diskriminácie a extrémizmu**. Pre školy ponúka **zážitkové vzdelávacie programy** a workshopy, ktoré sú ideálne na aktivity zamerané na posilnenie empatie, búranie predsudkov a efektívnu komunikáciu. Špecializujú sa napríklad na tzv. **živé knižnice** (dostupné aj v online forme), ktoré slúžia ako možnosť dozvedieť sa viac o živote ľudí, ktorí čelia znevýhodneniu alebo sa konfrontujú s určitými predsudkami a stereotypmi. Vyvinuli tiež tzv. **Eduma karty** - storytellingový nástroj, ktorý slúži pri práci s emóciami a príbehmi a ktorý možno využiť vo formálnom i neformálnom vzdelávaní. Ich metodiky pomáhajú učiteľom a učiteľkám premeniť triedu na bezpečné miesto pre diskusiu o rozmanitosti a predsudkoch.

Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania

Špecializuje sa na **rozvoj inkluzívneho vzdelávania** v školách na Slovensku, vrátane komplexnej podpory študentstva s rôznymi špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ku ktorým patrí aj jazyková a kultúrna bariéra. Pre učiteľstvo stredných škôl je cenným zdrojom **akreditovaných vzdelávaní** a metodických materiálov zameraných na tvorbu školských podporných tímov, individuálne vzdelávacie plány pre cudzincov/ky a efektívnu diferenciaciu výučby v heterogénnej triede. Vo svojich vzdelávacích programoch pokrývajú napr. tému nenásilnej komunikácie, tému triednictva ako nástroja pre budovanie vzťahov, pozitívnej klímy v škole a ďalšie.

Liga za ľudské práva

Táto organizácia poskytuje **právne poradenstvo** a zameriava sa na ochranu práv migrantov a utečencov. Pre stredné školy je dôležitým zdrojom informácií v prípade právnych nejasností týkajúcich sa statusu študentov a študentiek (azylanti/ky, odídenci/ky, cudzinci/ky s rôznymi typmi pobytov), čo je kľúčové pre zabezpečenie ich prístupu k vzdelávaniu. Liga za ľudské práva vytvorila bezplatný e-learningový modul s názvom **Dajme šancu utečencom**, ktorý je určený aj pre učiteľov a učiteľky, ktoré sa chcú pripraviť na diskusiu so študentmi/kami o migrácii. Organizácia tiež môže pomôcť s metodikou, ktorá posilňuje **ľudskoprávne vzdelávanie v triede**, učí študentov a študentky rozumieť diskriminácii či nenávisťným prejavom, s ktorými sa cudzinci/ky a utečenci/ky na Slovensku stretávajú.

Mareena

Mareena je mimovládna organizácia, ktorá sa komplexne venuje integrácii cudzincov/niek a utečencov/niek priamo v komunitách, kde pôsobí (napr. Bratislava, Košice, Nitra). Pre učiteľov a školy je cenným partnerom, pretože organizuje **priame aktivity v oblasti vzdelávania** – napríklad doučovanie slovenčiny alebo mimoškolské aktivity pre študentov a študentky s migračným pôvodom. Dokáže **pomôcť s prepojením školy na cudzinecké komunity** a môže ponúknuť priestor pre realizáciu dobrovoľníckych aktivít v triedach, ktoré prispievajú k vzájomnému spoznávaniu a búraniu predsudkov. Mareena má zároveň **dobrovoľnícky program**, do ktorého sa môžu zapojiť aj študenti a študentky.

Nadácia Milana Šimečku

Nadácia sa dlhodobo venuje témam **kritického myslenia, ľudskoprávnej výchovy a boju proti extrémizmu a stereotypom**. V rámci svojho programu **Vedieť nestačí** vytvorila viaceré **metodiky a vzdelávacie programy pre stredné školy**, ktoré sú navrhnuté tak, aby pomohli študentom a študentkám prekonávať predsudky, rozvíjať empatiu a kultivovať otvorenú diskusiu o náročných spoločenských témach. Ponúkajú workshopy a materiály, ktoré možno priamo využiť na hodine pri téme rozmanitosti (napr. online vzdelávacie nástroj **Stories that Move**).

PDCS (Partners for Democratic Change Slovakia)

PDCS sa zameriava na **riešenie konfliktov, mediáciu a participatívne procesy**. Ich expertíza je pre učiteľov a učiteľky užitočná pri **riešení napätia, konfliktov** alebo šikany v triede, ktoré môžu vzniknúť na základe kultúrnych nedorozumení alebo predsudkov. Poskytujú tréningy pre pedagogických zamestnancov/kyne, ako efektívne viesť dialóg, zapájať študentov do tvorby pravidiel a vytvárať inkluzívnu klímu prostredníctvom demokratických a participatívnych metód.

Slovenská humanitná rada

Slovenská humanitná rada (SHR) pôsobí v sociálnej oblasti už viac ako 30 rokov. Jej poslaním je zlepšenie kvality života ľudí v núdzi a podpora humanitárnych princípov a solidarity. Zameriava sa na poskytovanie pomoci utečencom a utečenkám vo forme právneho, sociálneho a psychologického poradenstva.

Ukraine Slovakia SOS/SME Spolu

Organizácia SME Spolu pôsobí najmä v oblasti pomoci ľuďom z Ukrajiny. Jedným z jej projektov je napríklad prevádzkovanie „**Ukrajinskej školy v evakuácii**“ v Bratislave, kde ukrajinskí učitelia vyučujú ukrajinských žiakov podľa ukrajinských školských osnov. Organizujú inkluzívne podujatia, voľnočasové aktivity pre deti a dospelých a poskytujú informácie online aj osobne.

Medzinárodné organizácie

IOM – Medzinárodná organizácia pre migráciu

IOM na Slovensku má dlhoročné skúsenosti

s **integráciou cudzincov/niek a utečencov/niek** a môže školám poskytnúť dôležité **kontextuálne informácie** o migračných trendoch, situácii cudzincov/niek a utečencov/niek a ich potrebách. Organizácia vyvíja materiály zamerané na predchádzanie xenofóbie a môže slúžiť ako **konzultačný partner** pri riešení zložitých integračných situácií. Sú cenným zdrojom pre pochopenie rôznorodosti migračných skupín a ich špecifických potrieb vo vzdelávacom procese.

UNHCR – Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov

UNHCR sa celosvetovo venuje **ochrane práv utečencov a utečeniek** a zabezpečeniu ich prístupu k základným právam vrátane vzdelávania. Pre stredné školy sú kľúčovým zdrojom **informácií a metodík** zameraných na prácu so študentmi a študentkami, ktorí/é zažili vojnový konflikt alebo prenasledovanie. Poskytujú materiály a príbehy, ktoré pomáhajú učiteľom/kám a študentom/kám pochopiť špecifické psychologické a sociálne potreby utečencov a utečeniek a budovať k nim rešpekt a empatiu.

UNICEF – Detský fond OSN

UNICEF sa zameriava na **práva detí a mladých ľudí**, vrátane detí s migračným a utečeneckým pôvodom. Ich práca na Slovensku sa orientuje na **systemovú podporu škôl a samospráv** pri tvorbe dlhodobých inkluzívnych stratégií. Pre učiteľov a učiteľky sú zdrojom metodickej podpory pri zavádzaní inkluzívnych praktík a programov, ktoré zaisťujú, že deti s migračným pôvodom majú rovnocenný prístup ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu.

Rozmanitosť ako príležitosť

Aktivity na začleňovanie cudzincov
a cudziniiek na stredných školách

© Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2025

CVEK

centrum pre výskum
etnicity a kultúry

ISBN: 978-80-974131-7-0

9 788097 413170

